

በለስ :

በለበለስ—እንዲቀናህ ተዘከረኝ
በለስ ቀናው—አደን አገኘ
በለስ አገኘ—ገደለ (አደን)
በለስ ጣለ—ግዳይ ጣለ

በላ :

ሆዱን በላው—አሳዘነው
የሷ ነገር ሆዱን ሲበላው ይኖራል
ልንም በሊታ—የበለጠ ተናጻጽ
ለበላ!—ሊንኝ !
ሰው መብላት—ሰው ማማት
ሰውነቱን በላው—አሳከከው
ስጋ በል—አውራ
ቁስሉ በላው—ቁስሉ አሳከከው
በሊታ—በዙ የሚበላ
እንደርሱ ያለ በሊታ ኢጋጥሞኝ እያውቅም ሆኖም

በጽና ተበይ—አጥፊና ጠፊ
ቡዳ በላው—አሳመመው ለ አሳበደው
ብላ ባለኝ—ባደለኝ
ብላ ተባላ—አንዱ ሌላውን የሚተማበትና የሚበድልበት ክፉ ጊዜ
ከዚያ ከብላ ተባላ ዘመን በጤና ወጣሁ
ተበላ—በቁማር ገንዘብ ከሰረ
ተባላ—ተማማ
እረ እባካችሁን እርስ በርሳችሁ አትባሉ ለትባሉ ለትጠሉ ለትጨቃጨቁ
ተብላላ—ተዋሃደ
ብትሉና ጊሾው ተብላልቷል ለ ተዋሃደል
ነገሩን ለብላላው—ጥሩ አድርገህ አስብበት
ነገር በላ—የነገር ስልት ዐዋቂ
በጉዳዩ ነገር የበላ ሰው እንጨምርበት ለ የበለለ ሰው
ነገር የበላ—የነገር ስልት ዐዋቂ
ችግርህን ነገር ከበላ ሰው ጋር ብትማከር ጥሩ ነው
አሳሩን በላ—መከራ አየ
እሰው አገር ሕጄ አሳፊን ስበላ ከርሜ መጣሁ ለ ስሠቃይ

ለበበላሽኝ—አጋለጥከኝ
ለብላላው 1—እንዲዋሀደው አደረገ
2—አንቀጥቀጥው

አንጀቱን በላው—1. አሳዘነው
ያንን በሽተኛ ሕፃን ባየሁ ቁጥር አንጀቱን ይበላኛል ለ ያስተከዘኛል

—2. ቆጠው
የተሰረቀው ገንዘብ ጉዳይ አንጀቱን ሲበላው ይኖራል ለ ያናድድኛል
ለይጥ አበላ—ግብ አገባ
የነከበደን ቡድን 5 አይጥ አበላነው
ለደራ በላ—አደራ አስቀረ
የሰው አደራ መብላት በጣም አጸያፊ ነገር ነው ለ አስቀምጦልኝ የተባለን
ነገር ማጥፋት

ለፈር ብላ—መት
ሰውን አፈር ብላ ብሎ መራግም ጥሩ አይደለም

ለፈር ይብላኝ—አዝናለሁ
አፈር ይብላኝና ምን ነካብኝ ለ ያንቶን ለኔ ያድርገው
ከተማ በላው—እከተማ ውስጥ ጠፍቶ ቀረ
ከነ እርሙ በላ—መርዶ ባለመስማት ለዘመዱ ሳያለቅስ ቀረ
ወሻ አይበላው ጥል—ቅጥ ያጣ ጥል
የናንተ ጥል ደግሞ ወሻ አይበላው ጥል ሆነ ለ መልክ የሌለው

ወሃ በላው—1. ሰካራም ሆነ
ሰውን ወሃ ከበላው እርባናም የለው ለ መጠጥ ካበዛ
—2. ሰጥሞ ሞተ
—3. ከንቱ ሆኖ ቀረ
እንዲያው ጉዳዩን ወሃ በልቶት ይቅር ? እንዳልሆነ ሆኖ ይቅር?

የሰው ሥጋ መብላት ይወዳል—ሐሜተኛ ነው
የበላን ይብላላዋል—ያለው የበለጠ ይፈልጋል
የብሉት ቀን—ሥጋና ቅቤ የሚበላበት ጽም ያልሆነ ቀን
የወሉ አበል—ለሥራ ለወጣ መንገደኛ የሚከፈል ገንዘብ
ይበላል—ደመወዝ ያገኛል
ከበደ በወር ስንት ይበላል? ስንት ይከፈላዋል?

ይብላኝለት—1. ሁኔታው አሳዛኝ ነው
ለሱ ይብላኝለት እንጂ ለኔስ ግድ የለኝም
—2. የሠራው ሥራ ጥሩ አይደለም
ይብላኝልህ እስከ መጨረሻው ለ እንዴት ትዘልቀዋለህ
ጉቦ በላ—ጉቦ ተቀበለ
ጠፍር በሊታ—ተናጻጽ
በሆነ ባልሆነው ጠፍር በሊታ አትሁንብኝ ለ አትነጫንጭ
ፊት በላሁ—በብሩህ ገጽ ተቀበለኝ

በል :

በል በል አለች—አድርግ አድርግ አለኝ
 ወንጀሉን የፈጸመው ሳያስበው ሲሆን እንዲያው በል በል ብሎት ነው ፤
 ስሜቱ ገፋፍቶት
 በል ልበልህ —1. ተናገር ልናገር
 —2. አጠጣኝ ላጠጣህ ፤ እንገባበዝ
 በል እንጂ—ተናገር እንጂ

በሰል :

ሰውነቱ በሰለ—1. ዛለ ፤ ተዳከመ ፤ በጣም ተናደድኩ
 የሰጠኸኝ ከባድ ሥራ ሰውነቴን አብስሎታል ፤ አዳከሞታል
 —2. ተናደድኩ
 እባክህ አትነዝነኝ ፤ እኔ እንደሆነ ሰውነቴ
 በስላል ፤ በቁጣ ተሞልቻለሁ
 ቃርያው በሰለ—ጎመራ ፤ ተቀጥፎ ለመበላት ደረሰ
 በትምህርት በሰለ—በዙ ተማረ ፤ ዐወቀ
 ለዚህ ሥራ በትምህርቱ የበሰለ ሰው መቀጠር አለበት ፤ የጠለቀ ትምህርት
 ያለው
 በሰል ሰው—1. አዋቂ ፤ ጠንካራ
 —2. ብልጣ ብልጥ
 በሰል ተቀሊረ—ጥሩውም መጥፎውም ያለበት
 ብስል ተቀሊል እያደረግህ አድላቸው ፤ ከዚህም ከዚያም ፤ እየቀላቀልክ
 በሰል ከጥራ—ጥሩና መጥፎ
 ብስል ከጥሪ ሆነብኝ ፤ የተቀላቀለ
 ተባሰለ—ተበሻሸቀ
 ሁለቱ በጣም ተባስለዋል ፤ ተቂያቂመዋል
 ነገሩ በሰለ—ግልጽ ሆነ ፤ ጥሩ ውጤት አገኘ
 ነገሩ ስለ በሰለ የዕርቱ ነገር እንደሚጣደድ አያጠራጥርም ፤ በሚገባ
 ስለታሸ ነገሩን አብስለነዋል ፤ ጥሩ ፈር ይዟል
 አባጪ፡ በሰለ—ሊፈርጥ ተቃረበ
 አበሰለ/አበሰለች—ሊፈቃድ ሥጋ አባባላት (ያራጽ አማርኛ)
 የበሰለ ቀቢ—የቆየ ቅቢ
 የበሰለ ዋስ—ሙሉ ዋስትና የወሰደ ሰው
 ገንፋት በሰለ—እየዳነ ሔደ

በረረ :

ልሱ በረረ—አልሸከፍ አለ ፤ ርቆ ሔደ
 በራሪ ወረቀት—ለደረሰኝ ተቀባይ የሚሰጥ ወረቀት
 ብር ብሎ ሔደ—ሮጦ ሔደ
 ብር ብለህ ሔደህ ከሱቅ ግዛና ና ፤ ፈጥነህ ሔድና
 ተባራሪ ነገደ—ዘዋሪ ነጋዶ

ተባራሪ ወራ—ምንጩ የማይታወቅ ወራ
 ተባራሪ ጥይት—ያልታለመሰትን ነገር የመታ ጥይት
 ዐይነት በረረ—1. ፊቱ ቁው አለ
 —2. ካንጽ ነገር ጋር ዐይነት ተከትሎ ሔደ

በረበረ :

ሆዱን በረበረው—ሆዱን አመመው
 ምን እንደሆነ አላውቅም እንዲያው ሆዱን ይበረብረኛል
 ረሀብ በረበረኝ—ከፋኝ ራብኝ
 ዐውድማ በረበረ—የሚወቃ እፅል አገላበጠ

በረከት :

ለበረከቱ—ለረድኤቱ
 ለበረከቱ ያህል ነው ጠዲቱን በኪሴ የያዝኩት
 በረከተ ሥጋ—ሀብተ ስጋ
 በረከት አጣ—ቅቡጭ አለ
 በረከት ወረደ—የጥጋብ ዘመን መጣ
 በረከት የለሽ—አድሬገፋኝ
 ይችን በረከት የለሽ እንዳ አታስገቧት ፤ መቅዋ ቢስ

በረከከ :

በረከ በረከ አለ—ፈራ
 ለምን በረከ በረከ ትላለህ ፤ በፍርሃት ትንቀጠቀጣለህ
 ከስልጣኑ ስር አምበረከከው—ሰጥ ለጥ ብሎ እንዲታዘዝ አደረገው

በረዘ :

በረዘኝ—ያልሆነ ትምህርት እስተማሪዎች
 በረዘኝ ከላሽ—በካይ
 በርሶጥተ ዓለማችን ላይ በራዦችና ከላሽኝ በየገዜው ተነሥተውበታል
 ለአምሮው ተበርዞል—ከፋ አሳቢ ሆኗል
 ትእቢት እእምሮውን በርዞታል ፤ አበላሽቶታል

*በራየ / አበራየ :

በጥላ ለበራየው—ከፋኝ ደባደበው

በረደ :

ረሀሱ በረደ—ታገሠ
 ረሀቢን ካዘረድኩ ወደ ሥራዬ እመለሳለሁ ፤ ገብ ካለልኝ
 ስለቱ በረደ—ዶለዶመ
 ይህ ቢላዋ ስለቱ በርዷል ፤ እባክህ ትንሽ ሞርደው

ሳውቲ በረዶ ሆነ—ሰውነቱ በጣም ቀዝቀዘ
ሰውየው በረዶ—ከልጅነት ወደ አዋቂነት ተሻገረ
በቀለ ከአምናው ዘንድሮ እየበረደ ሔደል ፤ አደብ አየነዛ
ቁጣው በረዶ—አቆመ
ቁጣው ከበረደለት በኋላ በወግ መጫወት ጀመረ ፤ ከታገሠለት በኋላ
በርድ በርድ አለው—ፈራ
አብራጃ—ነፋሻ
ሰውነትህን ከሞቀህ አብራጃ ቦታ ላይ ቁም
ወረው በረዶ—ቀዝቀዘ
ጠሩ በረዶ—ቆመ
ጦርነቱ ሳይበርድ ወደ ሌላ አገር መሔዱ ጥሩ አይደለም ፤ ሳይደክም
የርሰ በረዶ—በጣም ነጭ ጥርስ ያለው
ጥጋቡ በረዶ—ሰከነ
ጥጋቡ አልበርድለት ስላለው ነው እንዲህ የሚያናግረው

በራ ፡

ቀኑ በራ—ፀሐያማ ሆነ
በራ ቀን—ዝናብ የሌለበት ቀን
ራቱ በራ—ፈገግ አለ
ከመደሰቱ የተነሣ ፊቱ በራ ፤ የደስታ ምልክት ታየበት

በራ ፡

በራ ወለደ—የውሸት ውሸት
ያን በራ ወለደ ሰውዬ ሲቀጥፍ ሰማኸው ? ውሸታም
በራ—እንከፍ

በራ ፡

በርቆሽ በር—ተደብቆ መግቢያና መውጫ በር
በረፍ—ደጅ
በር ለበር—1. አጠገብ ላጠገብ (ለገረቤት)
—2. በየቤቱ ደጃፍ
በር ለበር እየሔደ ትእዛዝን አስተላልፏል
በረኛ—በር ጠባቂ
ግብ ጠባቂ (ስፖርት)
በር መታ—እንኳኳ
በር ለሚመታ ሁሉ መክፈት አደገኛ ሊሆን ይችላል ፤ አስገቡኝ ለሚል
በር በሩን አየ—አሁን አሁን ይመጣል ብሎ በጉጉት ተጠባበቀ
በር ከፋች—1. ቁልፍ ያዥ
—2. አንድን ነገር የሚጀምር
በር ዘገ—የመልከኛ አሽከር ፤ እርስት ጠባቂ

የወንድ በር—በጠላት ሠራዊት መካከል የጉበዝ መተላለፊያ መንገድ
የወንድ በር አሳየው ፤ ጉበዝናውን አስመስከረበት
የጎድን በር—ሥጋ የሚገባበት በር

በሰበሰ ፡

በሀብት የበሰበሰ—በዙ ሀብት ያለው
በሰበሰ—ሞልቃቃ ሆነ
ተበሳበሰ—ተሞላቀቀ
አትበሳበሰብኝ ጃል ፤ አታብዛው ፤ አትሞላቀቅብኝ
በሰ አበሰበሰ—በውሃ ለወሰ

በሳ ፡

ለፍንጫውን በስተ ያዘው—አንድ ነገር እንዲያደርግ አስጨነቀው
ልጄ እፍንጫዬን በስተ ስለያዘኝ አንድ ጥብቆ ገዛሁለት

በሽታ ፡

ለበሽታዬ ያህል—ላምሮቱ ያህል
መኪናዬ በሽተኛ ሆናለች—በየጊዜው ትበላሻለች
በሽታው ለቀቀው—ንዴቱ በረደለት
በሽታው ሲለቀው ብታነጋግረው ይሻላል ፤ ሰይጣኑ ሲለቀው
በሽታው ወጣለት—በሽታው ለቀቀው
በሽታው የወጣለት—የተጠናቀቀ
በሽታዬን አውቀህልኛል—ችግረን ተረድተህልኛል
በሽታ ይዞታል—1. እእምሮው ትክክል አይደለም
ይህ ሰውዬ በሽታ ይዞታል? እንደ ማበድ አድርጎታል?
—2. ጥል ይከጅለዋል

በቀለ ፡

ለበቃቀለ—ቁመቱ
የልጄ አበቃቀል መልካም ነው ፤ ጥሩ ዛላ አለው
ጠብ በቀለ—ጠብ ተነሣ
በመካከላቸው ጠብ ከበቀለ ውሎ አድሯል

በቃ ፡

ለሹመት በቃ—ተሾመ
ለሹመት የበቃው አገሩንና ወገኑን በሚገዛ ስላገለገለ ነው
ለዕውቀት በቃ—ተማረ
ለዕውቀት ከበቃህ አገርህን ከልብህ ማገልገል አለብህ

ለዘር በቃ—ጉለመስ ፤ ወለደ
ማብቂያው ሆነ—መጨረሻው ሆነ
በቃ በለው—ማረው

በቃ በቃ ተባባሉ—ታረቁ
በቃ በቃ ከተባባሉ በኋላ ከርፈያው ምንድነው?

በቃኝ በቃኝ—እዚህ ላይ ይቁም

በታ ማብቃቃት—ማቻቻል

በታውን አብቃቅታችሁ ካልተቀመጣችሁ ክፍሉ ብዙ ሰው ሊይዝ

አይችልም

ማብቂያው ሲሆን አስታወሰኝ ፤ ለማለት ሲጻረስ

ሞት በቃ—የሞት ፍርድ

ሞት በቃ ከተፈረደበት በኋላ ይግባኝ ጠየቀ

ተባቃ—ተጋደለ ፤ ተማታ

በዱላ ሲባቁ ነበር ፤ ሲማቱ

ነገር ማብቃቃት—ትንሹን ትልቅ ማድረግ

አባቃ / አብቃቃ—እንዲጻረስ አደረገ

አስበቃ—አስጨረሰ

አርፈህ ተቀመጥ ታስበቃናለህ ፤ ታስፈጃናለህ

አንዱ በቃኝ—ትልቅ

የናት እንጀራ አንዱ በቃኝ ነው ፤ አጥጋቢ

የርሱ ነገር በቃ—ሰለቸ

የበቃ—ጸድቅ

የበቁ ሰዎች በገደማት ይጥራሉ

በቅሉ ፤

በቅሉ ነች—መሆን ነች

የዛር በቅሉ—ቀኝታን

ያን የዛር በቅሉ እምክር ውስጥ አታስገቡት ፤ ከውካዋ ፤ ትዕግሥት አለባ

የፍን በቅሉ—ሰጋር በቅሉ ፤ ባለቤቷ ብቻ የሚቀመጣት

በተነ ፤

ሐሳቡ ተበታተነ—አልሰባሰብ አለ

አሁን ሐሳቤ ስለተበታተነ ነገ ርና እነጋግረኝ

በተን ስራ—ያልተዋሃደና ያልተቀነባበረ ስራ

በተን ቃል—የቃላት ክምችት (ማሰሪያ አንቀጽና ባለቤት የሌለው)

በተንገት ወጣ—ምስቅልቅሉ ወጣ

በተን ንባብ—ጥሩ ንባብ ፤ ትርጓሜ የሌለው

በተን ወረቀት—ያልተጠረዘ ወረቀት ፤ ሉኔ ወረቀት

በተን ድልህ—ስልቅ በርበሬ

ቆሚሳን በተነች—የተኮማተረውን ዘረጋጋች

ተበታተነው ቀሩ—ተለያይተው ቀሩ

ነጠላዋን በተነች—ተንጋለለች

ንንዘቡን በተነ—በከንቱ አጠፋ

በትር ፤

በተር ቀመሰ—ተመታ

በተሩ ሀይለኛ ነው—አመታቱ መርዛም

የጠመንጃው በትር ሀይለኛ ነው

የቂል በትር—እስተዋይነት የጉደለው አመታት

የእገዚአብሔር በትር—የእገዚአብሔር ቂጣ

በነነ/አበነነ ፤

በዱላ አባዛው—ደኅና እድርጎ መታው

በብናኝ ገደለት—በመድኃኒት

ብን ያርገህ—ያጥፋህ

ካገር በነ—ካገር ጠፋ

በክል ፤

ስሙን በክለው—ስሙን አጠፋው

በነገር በክለው—ስሙን አጠፋው

የሰው ስም በከንቱ ለምን ትበዛለህ? ታዋርዳለህ

በነገር በክለኝ—እነገር ውስጥ አስገባኝ ፤ የሌለሁበትን

በዛ ፤

በዛሁ ቀንሱልኝ ለለ—የያዘውን አጣ

በጆ ፤

በጆ ለለ—1. እሺ አለ

—2. ጉቦ ሰጠ

ዳኛው ጸጅ ካላሉት የሰው ጉዳይ አስተካክሎ አያይም ይባላል

በገና ፤

በገና መታ—ደረደረ

በገና ደረደረ—መታ

በግ ፤

በገ ፈጅ—አንድ በግ ሙሉ የሚቀቅል ድስት

በገ ሰማይ—ዐሳማ

በገ—ቂሉ ፤

በበገ አይሻልም—ሞኝ ነው

የበገ ለምድ የለበሰ—ውስጡ ተንጉል ያለበት

በኃ ፡

በጎ ሆነ—ዳነ ፡ ተሻለው

በጎ በጎ—ጥሩ ጥሩ

በጎ በጎውን እንጫወት

በጎ አድራጎት—ምግባረ ሠናይ

እሺ በጎ—ማመንታት

እሺ በጎ እያልክ ጊዜ ከምታሳልፍ ለምን አሁኑኑ ሥራውን አትጀምርም

ከፋና በጎ—መጥፎ ነገር

ከፋና በጎ ምን ያናግርሃል

በጠረ / አበጠረ ፡

ለበጥር ያውቃል—ጥሩ አድርጎ ያውቃል

ጉዳዩን አበጥሮ ስለሚያውቀው ለርሱ ቢመራለት ጥሩ ነው

ለበጥር ፈለገ—ጥሩ አድርጎ እስኪገኝ ድረስ ፈለገ

እባካችሁ አበጥራችሁ ፈልጉ ፤ አንድም ቦታ አይቅራችሁ

በጠሰ ፡

ማተቡን በጠሰ—ሃይማኖቱን ካደ

ማተብ በጣሽ—ከሃዲ

ቀጠል በጣሽ—ጠንቋይ ፡ መድኃኒተኛ

በጣሽም—አጉል አኩራፊ

ያን ብጣሽም ዝም በለው ፡ ተነፍቶ ይቀመጥ

በኩራት ተበጣጠሰ—በጣም ተጀነነ

እባክህ በኩራት አትበጣጠሱብን ፤ አትኮፈሱብን

አንጀቱ ተበጠሰ—ተቀየመ

እመጣለሁ ብሎ በመቅረቱ አንጀቱ ተበጠሰ ፤ አዘንኩ

እህል ውጣት ተበጠሰ—ነሮው አክተመ

አድግው ተበጠሰ—እድሜው አጠረ

የዓለሙን ክፉውንም ደጉንም ሳያዴ ዕድሜው ተበጠሰ ፤ ያለ ጊዜው ሞተ

ቡራ ፡

ቡራ ከረዩ ለለ—ፎከረ

ቡራ ከረዩ ማለቱን ተውና እስቲ ቁጭ ብለን በጉዳዩ እንወያይበት ፤ መፎከሩን

ቡዳ ፡

ለወዩው ቡዳ ነው—የማያውቀው ነገር የለም

ቡፍ አለ ፡

ቡፍ ለለ—ቶሎ ተቆጣ

ቢል አለ ፡

ቢል ያለች እንጀራ—ሰስ እንጀራ

አንዲት ቢል ያለች እንጀራ አቅርበውልኝ ምን አድርጌ ልገብብ?

ቢል ያለች—ሰውነት የልላት ፤ ኮላሳ

ቢስ ፡

ቢስ ለይይህ—ከፋ ነገር አይግጠምህ

ቢስ ገላ—ቱምጥና

ቢስ ገላ ይዞታል

የቢስ የቸር—የከፋ የበጎ

ቢያክ ፡

ቢያክ ቢያክ ለለ—አጥላላ

ቢጤ ፡

ቢጤ ከቢጤው—ካምሳያው

እንደ ቢጤት መኖር—እንደ ዐመል መኖር

የኔ ቢጤ—ለማኝ

የኔ ቢጤ እውጭ ቆጂል ፤ እባካችሁ ተዘከሩት

ባህር ፡

ሆደ ባህር—ቻይ

ከበደ ሆዱ ባህር ነው ፤ ታጋሽ ነው

ባህር መዝገብ—ትልቅ መዝገብ

ባህር ማዶ ውጭ አገር (አውርክ)

ባህር ሸሽ—ዳር ዳሩ የሚደርቅ ሐይቅ

ባህር ነው—ቸር ነው

ባህር አሳት—ፍልውሃ

ባህር ወለደ—የብዙ ልጅ እናት

ባለ ፡

ባላልጋ—ጉጥ

ባለቤት —1. የአንድ ነገር ባለንብረት

—2. ባል ፤ ሚስት

ባላባት—ከትልቅ የተወለደ ፤ ባለርስት

ባላንጣ—ተወዳዳሪ ጠላት

ባለ ፀገ—የቤተ መንግሥት ሹም

በቤተመንግሥት ሥርዓት ለባለጠገ ባለውት ቅድሚያ ይሰጠው ነበረ

ባለደም—ለበቀል የሚፈላለጉ
ከባለደሜ ጋር አንድ ገበታ ላይ ተቀምጦ አልበላም፤ ከባላጋራዬ ጋር
ባላገር—ያልሠለጠነ ገጠሬ
ባላጋራ—ጠላት፣ ከሳሽ

ባላ፡

ባላ ለቁሞ—በሰፊው
ባላ አቁሞ ነው ያስቆረጠን
ባላና ደንቆር—ባላ ያለውና የሌለው የድር ማድርያ
የቤተሰብ ባላ—አውራ

ባል፡

ባሊን ለሞኘህት—የቤት ፈትል መሳይ የፈረንጅ አገር ድር
ባልና ሚስት ቁልፍ—ተሰካኪ ቁልፍ
የጀገኛት ባል—ከጀገኛት በላይ የሆነ ጀገኛ

ባር፡

ባር ባር ለለው—ፍራት ፍራት አለው

ባርያ፡

ባርያ ሰደድ—ጠንካራ ገብስ
ባርያ ድንጋይ—ጥቁር ድንጋይ፤ በቶሎ የማይሰበር ድንጋይ
ባርያ (ጣለው)—የሚጥል በሽታ
ባርያ ፈንጋይ—የባርያ ነጋዴ
አሰለጥ ባርያ—ከባርያ የተወለደ፤ ቅልቅል ዘር

ባት፡

ባትህን ለሳዎኝ—ቶሎ ቶሎ ተራመድ
ምነው አዘገምክላ፤ እስቲ ባትህን አታሳየኝም! ፈጠን አትልም!

ባከነ፡

ምስጢር ባከነ—ገገለጠ
በሐሳብ ባከነ—በሐሳብ ተዋጠ

ባዘተ፡

ሰውነቱ ባዘተ—ደቀቀ
ረጅሙ መንገድ ሰውነቱን አባዝቶታል፤ አዝሎታል
ባዘተ ገላ—አካለ ለሰላላ
ለባባኝ—አሚተኛ
የሰው ስም እያነጣህ ለምን ታባዝታለህ

ባዝራ፡

ባዝራ ተደንገላ—ሴትና ወንድ
ባዝራ ተደንገላ ወለደች፤ መጀመሪያ ሴት ቀጥላ ወንድ ወለደች

ባዶ፡

ባዶ እጅ—ሰጦታ ያልያዘ እጅ
እንዴት ባዶ እጅህን አባትህን ልትጠይቅ ትሔዳለህ
ባዶ ለባዶ—ያለምንም ግብ
ጊዮርጊስና መቻል ባዶ ለባዶ ተለያዩ፤ ዘር ለዘር
ባዶ ባዶ—የታማ የታማ
አፋ ባዶ ባዶ ይሸታል
ባዶ ቤት—ምግብ የሌለበት
ምነው በባዶ ቤት መጣህብኝ፤ መስተንግዶ ሳይኖር
ባዶ ልፍ—ጠሙን
ባዶ አፈን ነው ተነሥቼ የመጣሁት
ባዶውን ቀረ—ያለ ምንም ነገር ቀረ
ያለ የሌለውን ፁሉ ሰጥቶ ባዶውን ቀረ፤ ያለንብረት፤ ያለ ገንዘብ
ባዶ—ጭንቅላት የሌለው
ባዶ እንጀራ—መበያ የሌለው
ለምን ባዶ እንጀራ ትሰጧልዋለሽ
የሰው ባዶ—ደንቆር

ባጣ፡

(አጣን ተመልከት)

ባጣ ቆዩኝ—1. ትንሽ ደሳሳ ጉጂ
—2. ሌላ ባይገኝ
ምነው ባጣ ቆዩኝ አደረከኝ? ሌላ ስላጣህ ወደኔ መጣህ
ባጣ ባጣ—ምንም ቢጠፋ
ባጣ ባጣ አንድ እንጀራ ራቴን አላጣም

ቤት፡

ቤተ ሠረ ጸላ ይመጣል—ያለቀውን አንገ ይነቅፋል
ሁለት ቤት—በጣም ተዋደዋል
አየለችና ተዋበች ሁለት ቤት ሆነዋል
በየቤቱ—በየፊናው
ባልተቤት—ሚስት
ቤት በረከተ—ጥቂቱ ብዙ የሚሆንበት
ቤተ ፈት—አግኝቶ ያጣ
ቤተኛ—የቅርብ ወዳጅ
ታደሰ ለነአቶ መገርሳ ቤተኛ ነው

ቤቱ ፈረሰ—ትዳሩ ተዛባ ፤ ሚስቱን ፈታ
 የመንደር ወሬ የሰውን ቤት እስከ ማፍረስ ይደርሳል
 ቤቱን ሰው አያውቀውም አያበላም ፤ አያጠጣም ፤ ንፋግ ነው
 ቤቱን አሸነፈ—ራሱን ቻለ
 ሰው ባለው ገቢ ቤቱን አሸንፎ መኖር አለበት ፤ አብቃቅቶ
 ቤቱ ቤቱ አለ—ትዳሩን አምቀ
 ከጊዜ ወዲህ አበራ ቤቱ ማለት ጀምሯል ፤ ኑሮውን ማስተካከል
 ቤት ለቤት—እቤት ውስጥ
 ቤት ለንቦሳ—እንኳን ላምህ ወለደች
 ቤት ለንግድ—እቤት ግሪ ፣ ዕረፋ
 ቤት መለስ—ባልትና ፣ ሙያ ፣ ዘዴ ፣
 ቤት መምቻ—የቅኔ ሰንኝ
 ቤት መታ—ሰንኝ ገጠመ
 ቤት ያልመታ ቅኔ ፣ ቅኔ አይባልም
 ቤት ማይ—አዲስ የተጋቡ የሚያግሱት ድግስ
 ቤት አሳየ—መልስ ጠራ
 ቤት አዛዥ—አሳዳሪ
 ቤት አፈረሰ—1. ሰንኝ ለወጠ
 ይህ ግጥም ቤት አፍርሷል ፤ አልገጠመም
 —2. ትዳር አፈረሰ
 በሰው ጉዳይ እየገባህ ቤት አታፍርስ
 ቤት ከቤቱ ገባ—የሚሰት ወገን ለባል ወገን ተዳረ
 ቤት የመለሰው—በቤት ውስጥ ያለ ማንኛውም ዕቃ
 ቤት የእንዘር ነው—እንግዳ መቀበያ ነው
 ቤት የፈራው—እቤት የሚገኝ ምግብና መጠጥ
 ቤት የፈራውን ነው ያቀረብኩት ፤ ልዩ መሰናዶ አላደረኩም
 ቤት ይቁጠረው—በጦርነት የሞተው ሰው እጅግ ብዙ ነው
 በሁለተኛው ዓለም ጦርነት የሞተውን ሰው ብዛት ቤት ይቁጠረው
 እንደየቤቱ—እንዳትሙ
 የምስጥ ቤት—ኩይሳ
 የሴት ቤት—የሴትኛ አዳሪ ቤት
 ወንጀለኛው ፣ ፖሊስ ከተማውን እያሰሰ ሲፈልገው ከቆየ በኋላ ፣ እሴት
 ቤት ተገኘ
 የቀበጠ ቤት—የማረ ቤት
 ተደላ የቀበጠ ቤት ሠርቷል
 የቤት ልጅ—ዲቃላ
 የቤት ስራ—ተማሪ ፣ እቤት የሚያከናውነው ትምህርት
 የቤት እመቤት—ሚስት
 ሥራዋ የቤት እመቤትነት ነው ፤ ሌላ የውጭ ሥራ የላትም
 የቤት ውልድ—እንታው ቤት የተወለደ አገልጋይ
 የቤት ጉድ—መጥፎ ጠባይ
 የቤቱን ጉድ በይፋ ይናገራል
 የቤት ጣጣ—የትዳር ነገር
 የቤት ጣጣ አልለቀኝ ብሎ ሳልጠይቃችሁ ብዙ ጊዜ ቆየሁ

የነገር ቤት—ጨቅጫቃ ፣ ጭቅጭቅ የበዛበት ቤት
 የኩልቤት—እዛዥና ታዛዥ የሌለበት
 ምነው ይህ ቤት የኩል ቤት እየሆነ ሐደ ፤ ሥነ ሥርዓት የማይከበርበት

ብልህት ፡

ብልህት አለቀበት—መውጫ ቀዳዳ አጣ
 ብልሃት ስላለቀብኝ ነው ወዳንተ የመጣሁት ፤ ስለ ተጨነቅሁ
 ብልህት የለውም—ዋጋ የለውም
 የርሱ ነገር ብልሃት የለውም ፤ የሚያምር አይደለም

ብልት ፡

ብልት ለወጣ—ሥጋ አወራረደ
 ብልት ማውጣት ካለውቅህ ለምን በጉን አረድከው
 ብልቱን ያመዋል—አባለዘናን
 ብልቱን መታው—የነገሩን ቡጥ ደረሰበት
 ብልት ለዋቂ—የሥጋ ዐይነት ዐጥቂ
 የነገር ብልት ያውቃል—አስተዋይና ዘዴኛ ነው

ብረት ፡

ባይኔ በብረቱ—በእርግጥ
 ባይኔ በብረቱ አይቺዋለሁ ፤ ባይኔ አይቺዋለሁ
 ብረት ለበስ—በለስላሳ መጠጥ የተደባለቀ ጠንካራ መጠጥ
 ብረት ነው—ጠንካራ ነው

ብር ፡

ብረ ሸሽ—ኮላሳ ፤ ዘለግ ያለ ሰው
 ብረ ወጥ—ትምህርቱን እንደጠረሰ በሥራ ላይ ያለ ደቀ መዝሙር
 ብሩ አጠር ያለ—ብዙ ፍሬ የያዘ እህል
 ብር ቂንጥ—ቲር ቂብ
 ብር ቂንጥ አለ ፤ ሮጠ ፤ ተቀመጠ
 ብር ብር አደረገ—ዕረፍት ነፃ
 ሰሞኑን የያዘኩት ሥራ ብር ብር ሲያሰኘኝ ሰነበተ ፤ ሲያክልበኝ
 ብር ነቀል—ትምህርቱን ጨርሶ ሥራ የጀመረ ሰው

ብርሃን ፡

የብርሃን ልጆች—የጽድቅ ልጆች
 ደጃ ብርሃን—ቤተ ልሂም ፤ የምስጢር ቤት

ብርክ :

ብርክርክ ለለ—ዐቅም አነሰው

ከባድ ሥራ ስለ ገጠመው ከብዙ ሰዓት በኋላ ብርክርክ ለለ ፤ ደከመ

ብርክ ብርክ ለለው—ፍራት ፍራት አለው

አንበሳው ከጫካ ወጥቶ ዐይን ለዐይን ስንጋጠም ጊዜ ብርክ ብርክ አለኝ ፤ ክው አልኩ

ብርክ ያዘው—ረራ

ሌባው ሲሰርቅ ባለቤቱ ብቅ ሲልበት ብርክ ያዘው ፤ በፍርሃት ተንቀጠ ቀጠ

ብሽ :

ብሽ ለለው—አቅለሽለሽው

ሰውፍውን ሲያስመልሰው ባይ ጊዜ እኔንም ብሽ አለኝ፤ ማስታወክ ከጀለኝ

ብቅ :

ብቅ ጥልቀ ለለ—ወጣ ገባ አለ

መዋኘት ሳያውቅ እወንዙ ውስጥ ዘሉ ገባና ለነፍሱ ሲታገል ብቅ ጥልቅ ይል ነበር

ብቅል :

(,ዳተሉን ተመልከት)

ብቅል ረገጠ—ብቅል አበቀለ

ብቅሉ አናቱ ላይ ወጣ—ሰከረ

ወይዘሮ የኔነሽ ብቅሉ አናቷ ላይ ሲወጣ ጊዜ አስከስታ መውረድና መዝ ራን ጀመረች

ብቅል ለይጠንሰስ—ዘወትር ሰካራም

ብቅል ለውረጅ—ረጅም ሰው

ብትክ አለ :

ብትክ ብትክ ለለ—ተዘባነነ

ብቻ :

ቀይ ብቻ—ገደለም የሚገባህን ታገኛለህ ፤ ባቻ

ብቻ ገደለም—የሠራዝኝን አልረሳልህም

ብቻ ገደለም ፤ ጊዜ ይፍረደው

ብቻ ለብቻ—አንድ ላንድ

እስኪ ብቻ ለብቻ ይዋጣልን ፤ ሰው ሳይጨመር

ብው :

ብው ለለ—ተናደደ

ተሳስተሃል ብሎ ሲነግረው ጊዜ ብው አለ ፤ ተቆጣ

ብው ብሉ ሰከረ—በጣም ሰከረ

ጌታቸው በትናንትናው ግብዣ ላይ ብው ብሎ ሰከሮ ነበር ፤ አለመጠን ጠጥቶ ነበር

አሳቱ ብው ለደረገው—አቃጥሎ ጨረሰው

ብድር :

ብድር መለሰ—ቂሙን ተወጣ

ብድር መላሽ—ውለታ የማይረሳ

ለአደረክልኝ ውለታ ብድር መላሽ ያድርገኝ

ብድር ከፋይ—ውለታ መላሽ

ብድግ :

ብድግ ያህል—ትልቅ አንጻች

ቦረቦረ :

ሆኑን ቦረቦረው—ራብው

ቦይቦር ለለ—በገርነት በየዋህነት ተናገረ

ቦጪቀ :

ቦጪቀ—አማ

የሰው ስም እያዘው መቦጪቀ ብልግና ነው

+

ተልባ :

—ተንሸራታች
ቢከፍቱ ተልባ—ሲገለጥ ባዶ

ተመራ :

ርስት ተመራ—ርስት ተቀበለ
የተመራሁትን ርስቱን ምንም ቢሆን አልሸጥም
ቀኔ ተመራ—ቅኔ አዜመ

ተመተመ :

ለፋን ተመተመ—ዝም አለ
አፍህን ብትተመትም ይሻለሃል ፤ አፍህን ብትዘጋ

ተምበረከከ :

በእምብርክ አስኪደው —1. አስከረው
—2. ሰጥ ለጥ አደረገው
የወይዘሮ አልጋነሽ ጠጅ በእምብርክ ያስኬዳል ፤ ናላ ያዞራል
እምብ. ካልክ በእምብርክ አስኬድሃለሁ ፤ እንድትታዘዝ አደርግሃለሁ

ተምች :

ተምች መታ—በዙ ሰው ባንድ ጊዜ ገደለ

ተረተ :

መተረቻ ሆነ—ማሾፊያ ሆነ

ተረተረ :

መተርተር ልምድ ነው—መዋሸት
ለምን እንዲህ አድርገህ ትተረተራለህ ፤ ትቀላምዳለህ
በላቀ ተተረተረ—በጣም ሳቅ
አንድ ነገር በጆሮዬ ሹክ ሲለኝ ጊዜ በላቅ ተተረተርኩ

ተረከከው :

ተረከከው—ፈለጠው
በዱላ አናቱን ተረከከው ፤ ገመሰው
ፍሬው ተንተርከኳል—ዛፋ ብዛት ፍሬ አዝሏል

ተረፈ :

ለላስተረፈኝም—እጅግ በጣም ጉድተኛል

ተራ :

ሱጂ በየተራ—ሁሉም በየድሉ
ተራ መታ—ተደረደረ
ተራ ሰው—አልባሌ ሰው
ተራ በተራ—ለየብቻ
ተራ ነገር—ቀላል ነገር
ተራ ወታደር—ማዕረግ የሌለው ወታደር
ተራ ሰው—ኹመት የሌለው ሰው
ተራ ንግር —1. ምስጢር ያላዘለ
—2. ብልገና ያለበት ንግር
ጫዋ ሰው ሆነህ ሳለህ ለምን ተራ ንግር ትናገራለህ?

ተራራ :

ልቦ ተራራ —1. እርቆ አላቢ
—2. ኩፋ ፣ የማይልከሰከሰ

ተርብ :

ተርብ ነው—1. ለሥራ ፈጣን ነው
እንዲህ ላለው ሥራ እንደ ግም ያለ ብርቱ ሰው ያስፈልጋል ፤ ተልማቱ
—2. በነገር ተናጻፈ ነው

ተርታ :

ተርታ ሰው—ተራ ሰው
ተርታ ነገር—ቁም ነገር ያልሆነ ጉዳይ

ተርፏ :

ልቡ ተርፏ ለለ—ደነገጠ

ተስፋ ፡

ተስፋ ሰጠ—ታገኛለህ አለ ፤ ውለታ ገባ
ተስፋኛ—ትራፊ የሚበላ (ተማሪ)
ተስፋ ለገሃ—ልቡ ሞላ

ተቃጠለ ፡

ቃጠሎ —1. ለፍላፊ
—2. በጣም ሞቃት
አገሩ ቃጠሎ እየሆነ ሔደል ፤ በጣም እየሞቀ
በገደት ተቃጠለ—እምሮ ተቆጣ
ባልህል ተቃጠለ—መጠጥ ሰውነቱን ጉዳው
ለገጃቱ ተቃጠለ—እርር ትክን አለ
እርር ቀጥል አለ—በጣም ተናደደ
የረፍት ጊዜዩ ተቃጠለ—ዕረፍቱን ሳልጠቀምበት ዐለፈ
ገንዘቡን ለቃጠለ—ባልባሌ ነገር አጠፋ

ተበተበ ፡

ነገር ተበተበ—አሲረ
በኔ ላይ ነገር ሲተበትብ ተደብቄ ሰማሁት ፤ ነገር ሲሠራ
ተበተባ—አንደበቱ ያልቀና
ተበተበ ነገር—የማይፈታ ነገር

ተባ ፡

ሞላሉ ተባ—ተናጋሪ ሆነ

ተነፋ ፡

በኩራት ተነፋ—ተጀነነ
ሎቶሪ ስለ ደረሰው በኩራት ተነፍቷል ፤ ተዘባኗል
ለተነፋ—አታኩርፍ
ለፍንጫውን ነፋ—አኮረፈ

ተናነቀ ፡

እንባ ተናነቀው—ለያለቅስ ቃጣው
እገርሮው ላይ ተናነቀው—አልዋጥ አለው
ሁለት ጉርሻ እንደ ጉረሰኩ እገርሮዬ ላይ ተናነቀኝ ፤ አልገባ እለኝ

ተከለ ፡

ርስት ተከለ—ርስት ሰጠ
ሳገራ ስላገለገለኩ መንግሥት ርስት ተከለኛል

ሳል ተከለበት—የማይለቅ ሳል ያዘው
ስሙን ተከለ—ዝነኛ ሆነ
በደረሰው መጽሐፍ ስሙን ተከፏል ፤ ታዋቂ ሆኗል
ስርሉን ተከለ—ሕግ አወጣ
ተካይ ነቃይ—ሺሚ ሻሪ
ታቦት ተከለ—ቤተክርስቲያን ሠራ
ተተክሎ ዋለ—ሳይንቀሳቀስ አንድ ቦታ ቆየ
ተክለኛ—ርስት ያገኘ ሰው
ተክል ድንገይ—ዝርፍጥ
ለይነን ተክለ—ትክ ብሎ አየ
አዲሱ ልብሱ ላይ ዐይኗን ተክላ ነበር ፤ ትኩር ብላ ታይ ነበር
እመዝገብ ላይ / ውስጥ ተክለ—አሰፈረ
ወጭና ገበውን በየቦታው እመዝገብ ላይ ትክለው ፤ አስገባው
ውርርድ ተክለ—መወረረኝውን ጠራ
ገብር ተክለ—ግብር ዐወጀ

ተከነ ፡

ልብ ለትክን—አናጻጅ

ተክለል ፡

ተክለል ሞላ—በተክለል እገባ

ተኮሰ ፡

መስቀል መተኩሻ—የደመራ ቦታ
መስከረም ሲተኮስ—ሲጠባ
በትኩሱ—ሳይቆይ
ትኩስ ነው—ቁጡ ነው
ለምን ትኩስ ትሆናለህ ፤ ፈጥነህ ትቆጣለህ
ትኮሰ—በስውር አየ
ተደብቆ ሲትዩዋን ሲተኮስ አየሁት ፤ አጠኛ ሲመለከት
ትኩሳታም—በሽታ የማይለየው
ትኩስ ትኩሱን—ወዲያው ወዲያው
ትኩስ ኃይል—ወጣት ትውልድ
ጉዳዩን ተኮሰ—አከናወነ
ጉዳዩን በፍጥነት ተኩሼ እመጣለሁ ፤ ጨርሼ

ተወ ፡

ተወ ባይ—መካሪ
ምነው ተወ ላይ አጣህ! ተቆጧ

ተወኛ—አትጫቅጭቀኝ
 ተወው—መከራ ይድረስበት ፡ ይበለው
 ተው ተው ለለ—ገላገለ
 ትቶህ ይሒድ—ለብሰህ ጨርሰው (ለእዲስ ልብስ)
 ትቶት ሒዲል—ጣዕም የለውም (መጠጡ)
 የተተወ—1. ትራፊ
 —2. የተናቀ

ተጣባ ፡

ሰውየው ተጣብቶኛል—ጥል ፈልጎታል ፤ ቂሙን አልረሳ ብሎኛል
 ኮሶ ተጣባ—ኮሶ ታየ
 ጡት ተጣባ —1. አለቅጥ ተወዳጅ
 —2. አባትና ልጅ ሆኑ

ተጫነ ፡

ክረምቱ ተጫነ—ከበደ
 ተጫጫነኝ—ሕመሙ በረታብኝ

ተፋ ፡

ምድር ተፋችው—አሸቀነጠረኝው
 ምን ምድር ተፋህ—ከዩት ከቸች አለክ
 ረሳውን ወንዝ ተፋው—አውጥቶ ጣለው
 ሞት የተፋው—በጣም ታም የዳነ
 ተፋበት—አዋረደው
 ተፋታም—ሰካራም
 እንቅር ተፋው—ፈጽሞ ጣለው ፤ ከሆዱ አስወጣው
 ለክ እንተኛ ለለ—ከሆዱ አውጥቶ ጣለ ፤ ፈጽሞ ጠላው (ሰውን)
 እንተናተኛ ለለ—መረቀ
 እንተኛ እንተኛ ለለ—ጥላቻውን ተወ
 ከሞት ተፋው—አዳነው
 የተተፋ—የተገለለ
 የተተፋው ሳይደርቅ—በፍጥነት ፤ ፋታ ሳይሰጥ
 የወሰደውን ገንዘብ ተፋው—መለሰ

ቱግ ፡

ቱግ ለለ—ድንገት ተቆጣ
 ነገር አስተካክለህ ሳትሰማ ምን ቱግ ያሰኝሃል

ታቦት ፡

ታቦት ነገሠ—ታቦት ወጣ

ታች ፡

ታች ለብሽ ወረደ—የዝቃጭ ዝቃጭ ሆነ
 ታች በለ—ተቅማጥ
 የሰው በታች—ወራጃ
 የበታች በታች—ማዕረጉ በጣም ዝቅ ያለ ፤ ጭፍራ

ታጠቀ ፡

ለጦርነት ታጠቀ—ተዘጋጀ
 ታጥቆ ተነሣ—ተዘጋጀ
 ታጥቆ—የጦር መሣሪያ
 ወገብሽን ታጠቁ—ተጠናከረ

ትም ፡

ትም አደረገ—1. ገንዘቡን ፡ ምግቡን ቶሎ ጨረሰ
 —2. ነጠቀ ፡ ዘረፈ

ትንትግ ፡

ትንትግ ተንትግ ለለ—ቶሎ ቶሎ ተቆጣ

ትከሻ ፡

በትከሻዬ—በኔ ላይ
 የኖረው በትከሻዬ ነው ፤ እኔን ሲበዘብዝ
 ተከሻ ሰጠ—በንቀት ዐይን ተመለከተ
 ተከሻህን ለትሽ—አታወላውል
 ተከሻ ቢሰ—ቀትረ ቀላል ፤ ከውክዋ
 ተከሻ ለትከሻ—ጉን ለጉን
 ተከሻ ወረደው—ትከሻውን አመመው ፤ ተቀጫ
 ተከሻማ—ግርማ ሞገስ ያለው ሰው
 ተከሻም—ዕድላም
 ተከሻውን አሳዩ—ተኩራራ

ቷቷ ፡

ቷቷ ለለ—ቶሎ ፈሰሰ

ቸር ፡

ቸር እገር ሔደ—ጥተ
ሲፈረ ሲቸር—ላድርግ አላድርግ ሲል ፤ ሲያወላውራ

ቸቦቸቦ ፡

ቸቦቸቦው—በርካሽ ሸጠው
ቸቦ ለደረገ—በፍጥነት ሸጠ

ቸንቧ ፡

ቸንቧ ቸንቧ ለሰ—እውኝ እውኝ ለሰ

ቸገረ ፡

ለቸገር—ለባሰ ጊዜ
ቸገር ለለው—የሚያደርገውን አጣ
ቸገረ—ፈላ ምላጭ

ቸፈ ፡

ቸፍ ቸፍ ለለ—ገዝገዝ ፣ ጭቅጭቅ ጀመረ

ቸለ ፡

ራሱን ቸለ—ራሱን አስተዳደረ
ራሱን አለመቻል ያህል መጥሮ ነገር የለም
ያስቸልህ—ቅእግሥቱን ይስጥህ
ቸሉት ተመለሱ—ዳኛ ተነሳ ፤ ፍርድ ቤት ተነሳ
ለልተቸለውም—አልተመቸውም ፤ አልደላውም
ለያስቸለውም—አይታገሥም
ለይቸልም—አይሆንም ፤ አይደረግም
ይቻላል—ይሆናል ፤ ይደረጋል

ቸክ ፡

ቸክ ለለ—መዝዝ ለለ
ቸክ ምንቸክ ለለ—መነጥክ ፣ ተጂዘዘ

ነሰረ ፡

ቢነሰርም ቢከሰርም—ቢያተርፍም ባያተርፍም
ቢነሰርም ቢከሰርም ያው የጤፍ ንግድ ጥሩ ነው ፤ በያዋጣም ባያዋጣም
እስኪነስረው ነገረው—እስኪያንገሸገሸው ነገረው
አይነስረውም—ንፋግ ነው
ፀጡን ቀቢ ነሰረው—ቅቢ በገቡበቃል

ነሳ ፡

ልቡ ተነሳ—ለመሔድ ተቻኮለ
ልብ ነሳ —1. ልብ ሰወረ
—2. አደናገረ

መነሻ—ምክንያት
መነሻውን ብትነግረኝ ብልሃት ይፈለግለት ነበር ፤ ሥረ መሠረቱን
መነሻ—ምክንያት
የጉዳዩን መነሻ ከነገርነት በኋላ ነው ነገሩን የተረዳው

ስምህን ፎስ ያነሳው—ውት

እጅ መነሻ—መታያ
እጅ መነሻ ሰጠ ፤ ጉቦ ሰጠ
ሞተር ለስነሳ—እንዲንቀሳቀስ አደረገ
ስም ለነሳ—1. አማ

—2. አመሰገነ
ስምህን ያነሳው በደግ ነው
ስሜን (በክፉ) ሲያነሳ ሰማሁት

በሽታው ተነሳ —1. ንዴት ያዘው
—2. አመመው

ተነሳሳ—በል በል አለው
ይህን ለማድረግ ምን እነማህህ? ምን ገፋፋህ
ነገርን ነገር ያነሳዋል—ያስታውሳል
ነገርን ነገር ያነሳዋል እንዲሉ እኔም አንድ ነገር ትውስ አለኝ
ነፋሱ (ለባረው) ተነሳ—በጣም ነፈሰ ፤ በነነ
ንሽ—ዝናብ ዘንቦ ሲያበራ
ለመል ነሳ—አመለሰሲ ሆነ

ለነሳሽ—ጉትጓች
 አንሳ—እመን (በሙግት ጊዜ ጥፋትን)
 ለይነን ለነሳ—አቀና
 አማኝ ለነሳ—ቂጠረ
 አጅ ነሳ—ሰላምታ ሰጠ
 ክርስትና ለነሳ—የክርስትና አባት ሆነ
 ወሬ ለነሳ—መጫወት ጀመረ
 ስለ አበበ ወሬ አንሥተን ስንጫወት
 ውሃ ያነሳል—ብዙ ውሃ ይፈልጋል
 ውሃ የሚያነሳ እህል ነው፤ ውሃ አይጠቅመውም
 ያንሳህ—ይግደህ
 አንተን ያንሳህና እንዴት በኔ ላይ ክፉ ትመኛለህ
 ዳኝነትን ለነሳ—እዳውን አመነ
 ድል ነሳ—አሸነፈ
 ፈረሱን ለስነሳ—ኮረኮረ
 ፊት ነሳ—በጥላቻ ተመለከተ፤ ተኮላተረ
 ለምንድነው ልጅህን ዘወትር ፊት የምትነጣው? ፊትህን
 የምታኮሳትረበት

ነቀለ :

ስር ነቀለ—የጥገና ያልሆነ ለውጥ
 ቃሉን ነቀለ—ለወጠ
 ነቃላ—ቀትረ ቀላል
 ንቃይ—አራሙቻ
 ብልተ ነቀለ—አወራረደ
 ብእር ነቀለ ሆነ—ትምህርቱን ጨረሰ
 ነቀል ተከል—ዘላን
 አገሩን ነቀለ—ተራመደ
 እግርህን እንዳትነቅል ብዬህ አልነበረም እንዴ የት ደርሰህ መጣህ?
 አትንቀሳቀስ
 ክርስት ነቀለ—አባረረ፤ አስወጣ
 ገብር ነቀለ—ግብር አነሳ

ነቀሰ :

በነቂስ ወጣ—በሙሉ ወጣ
 ሰው በነቂስ ወጥቶ እስብሰባው ላይ ተገኝቶ ነበር፤ ማንም ሳይቀር
 ተነቀሰ ተያዘ—ተለይቶ ተያዘ
 ነቂስ በነቂስ—አንድም ሳይቀር
 ነቃሽ—ምስክር
 ንቀስ ያለች—በጣም ቆንጆ
 ንቀስ ንቀስ አደረገ—ትንሽ ትንሽ በላ
 ጠመንጃውን ንቀስ—ቀና አድርገህ ያዝ
 ጠገኛን ነቀለ—አበጠረ

ነቀረ :

ለንቃር መታው—አስታወከው
 ለንቀር ተፋው—ከልቡ አወጣው

ነቀነቀ :

ንቀናቄ—የለውጥ አድማ፤ አመፅ
 ነቀነቀው—ሰውነቱን ሰበቀ
 ለልጋ ነቀነቀ—ንጉሱን ለማውረድ ሞከረ
 ለልጋው ተነቃነቀ—የንጉሱ ስልጣን እየተዳከመ ሄደ፤ ባላንጣ ተነሳበት
 ለንገቱን ነቀነቀ—1. እምቢ አለ
 አንድ ጊዜ አንገቱን ተነቀነቀ ምንም ቢሆን እሺ አይልም
 —2. ዛታ
 አንገቱን ከነቀነቀብኝ ወዲያ እኔና እርሱ እሳትና ጭድ ሆነናል ።

ነቀዝ :

ነቀዝ—ቢበላ የማይጠግብ

ነቃ :

ነቃ በል—ጠንቀቅ በል
 በንቹን ነቃ ብለህ አግድ፤ እዚህ በታ ቀበሮ ሞልቷል
 ነቃ ነቃ ለለ—ሰውነቱን ጠበቀ
 ከጊዜ በኋላ ነቃ ነቃ ማለት ጀምሯል
 ንቁ—ፈዛዛ ያልሆነ
 ለነቃቂ—ኃይል፤ ጉልበት የሚሰጥ፤ አበረታች
 እገር እስኪነቃ ቢኪድ—የትም ቢኬድ
 እግር እስኪነቃ ብትሔድ ያንተን ሚስት የምትበልጥ ሴት አታገኝም
 የነቃ—የሰለጠነ
 የነቃ የበቃ—ጻድቅ
 እዚህ ገዳም ውስጥ ብዙ የነቁ የበቁ ባህታውያን አሉ

ነቅ :

ነቅ ገብቷል—ቅያሜ ገብቷል
 በኔና በርሱ መካከል ነቅ ገብቷል

ነበረ :

ለነበር ነበር—ለወሬ ወሬ
 ለነበር—ለስም
 ነበር ባይ—የቀድሞውን እያስታወሰ የሚኖር

ነበርን ባይ—ወገኛ፣ ያለፈውን የሚያጋገን
ነበር ዜት ለይሠራም—ባለፈ ታሪክ መኩራራት ለይጠቅምም
ነበር ነው—ያለፈ ጉዳይ ነው

ነበበ ፡

በሹመት ነበበ—የበላይነት ተኾመ
ሐዘን ተነባበረበት—እየደጋገመ አጠቃው
ለነባበር—ወፍራም ድርብርብ፣ ያለባህ አፍለኛ እንጀራ

ነበዘ ፡

ነበዝ ለለ—ወየበ ፣ ፈዘዘ
ተለሙ ነበዝ ብሏል ፤ ለወጥ አድርጓል
ንብዝ ያዘው—ልብ ያጣ ፤ ወደ ለጉል ነገር እያመራ ያለ

ነበ. ፡

ካብተ ነቢ—ጥሩ ደሀ ፣ ምናምን የሌለው ሰው

ነባ ፡

እንባ ቀረሽ—ሊያለቅስ ትንሽ የቀረው
ጭቅጭቄ እንባ ቀረሽ ነበር
እንባ በንባ ተራጪ—ሁሉም ተላቀስ
በዚያ ደግ ሰው ሞት እንባ በንባ ያልተራጪ የለም
እንባ ለቀረረ—ሊያለቅስ ቃጣው
እንባ ለቀው—ሲቃ ያዘው
እውጭ አገር ስላለው ልጅዋ ባወራላት እንባ አንቃት ፤ ማልቀስ ከጀላት
እንባ እንባ ለለው—ማልቀስ ከጀለው
እንባ ለደርቀ—1 ከልቅስ በኋላ የሚቃመሱት ምግብና መጠጥ
—2 አለቃቀሱ የማያስደስት ነውን የሚያስቅ (በገዘን ጊዜ)
እንባ ጠባቂ—ተቆርጃሪ
እንደዚያ ሹም የደሀ እንባ ጠባቂ የለም ፤ አዛኝ
የእንባውን ለገጥ—ያዘነበትን አገኝ
የዳህ እንባ—የደሀ በደል
በደሀ እንባ ማሳገጥ የኋላ ኋላ የሕዝብ ዓመፅ እንዲነሣ ያደርጋል
ያዘ እንባ—የለበጣ ጎዘን

ነት ፡

ነት ይንካው—ይዋል ይደር (የባልና የሚሰት የእርቅ ጉዳይ)

ነኝ ፡

ነኝ ባይ—በራሱ የሚኩራራ

ነከረ ፡

በሀብት ተክረ—ከበረ
እስከ አፍንጫው ድረስ በሀብት ተነክሯል ፤ በጣም ሀብታም ሆኗል
ነከረበት—ወጋው
ነከርቱ—ጅላጅል
ነከርት—በጣም ሞኝ
ነከረው ያወጡት—ቂል ፤ ጅላጅል
ነክር—ነሁላላ

ነከሰ ፡

ከሶ ያዘ—ፈጽሞ ጠላ
ጉዳዩን አላውቅም እንጂ ነከሶ ይዞኛል
ለዛዩን ነክሽ—የሚረዳውን ነጂ
እርስ በርሱ ተናክሶ—ተጣላ
ለምን እርስ በርሳቸው ተናክላቸው ትኖራላችሁ?
ለናካሽ—ነገረ ሠሪ
ድንጋይ መንክስ—የማያገኙትን አገኛለሁ ማለት
ጠፍሮ ነክሽ—በአጋሰስ ነጋዴ (ስድብ)
ጥርሱን ነክሰ—ዛት
ባለፈ ባገደመ ቁጥር ጥርሱን እንደ ነክሰብኝ ነው

ነከተ ፡

ምገቡን ለነከተው—ጨርሶ በላው
በዱላ ለነከተው—በዱላ መታው

ነኩተ (እንኩተ)

የለው እንኩተ—እርባን የሌለው

ነካ ፡

ልዩ ተክ—አዘነ
የተናገረው ነገር ልቤን ነካው ፤ አስተከዘኝ
ለማይ ነካ—ረጅም ሆነ
ሰማይ የሚነካ ፎቅ ስርቷል ፤ ሰማይ ጠቀስ
ቂጥኝ ነካው—ተላለፈበት
በሽታ ነካው—ታመመ
በሽታ ነካተሃልንዶ ? አመም ያደርገሃል

በነገር ነፃነት—እሽሙዋጠጠው

በነገር ነፃነት—በአግቦ ሰደበው

ንክ—እብድ

ለተነካካች—በሽታዬን አታምጣብኝ

ለነካኪ—አጣይ

የዚያን ያነካኪ ወሬ ለምን ትሰማለህ ?

እስከስታውን ነፃነት—ወሬረ

ለር የነፃነት አንጨት—ሁሉም የሚያጥላላው

ምነው አር የነፃነት እንጨት አደረከው ፤ ታጥላላዋለህ

ክብር ነፃ—አዋረድ

የነፃነት—አብድ ፤ ወሬሬ

የነፃነት እንጀራ—ትንሽ ወጥ የተለቀቀ

የንፃ ንፃው ያለህ—እንዴት ያለ ውርጅብኝ ነው

የንፃ ንፃው ያለህ ራሱ ስርቆ ጓደኞቹን ሁሉ አስያዘ

የነካኪት በሽታ—ተላላፊ በሽታ

ገላ ክ—የውስጥ ልብስ

ጨዋታውን ነፃነት—አብዝተ ተጫወተ

ነወረ ፤

ነወር ለለ—እንግዳ ሲመጣ ተነሥቶ እክብር ተቀበለ

ነወረ ሥጋ—የሰውነት ኃጢአት

ነወር ጌጡ—ይሉኝ አይል ፤ ልክስክስ

ለስነወረ—ልጃገረድ ደፈረ

ነው ፤

ነው ብለህ—ነው እንዴ ?

ነዘረ / እንዝርት ፤

ለወተትን ነዘረኝ—ሰውነትን እርገፈገፈኝ

እንደ እንዝርት ሾረ—ትእዛዝ በፍጥነት ፈጸመ

እንደ እንዝርት የሾረኝ ግሪት አግብቷል ፤ ቀልጣፋ

እንዝርት ቂጥ—ቀዥታገጥ ፤ አንድ ቦታ ረግቶ የማይቀመጥ

ጠራን ነዘረ—ጦሩን ሰበቀ

ነዘነዘ ፤

ዝናቡ ነዘነዘ—ያለማጽረጥ ዘነበ

ጥርሲን ነዘነዘኝ—ሕመሙ አልተው አለኝ

ነዛ ፤

ወሬ ነዛ—ወሬ እስራጩ

ንንዘቡን ነዛ—ንንዘቡን አባከነ

ጉሬውን ነዛ—ትምክህቱን ገለጸ

ነደደ ፤

በወርቆና በብር ነደደ—በጣም አጌጠ ፤ ተንቆጠቆጠ

በድህነት ነደደ—እጅግ ተቸገረ

ነደደው—እጅግ ተቆጣ

ንዳድ—ወባ

ወይ ነዶ—እንዴት ያስቆጣል

ወይ ነዶ ወንድሜን ሳልሰናበተው ወደ ውጭ አገር ይሒድ!

ነደፈ ፤

በቀስት ነደር ጣለው—ወግቶ ጣለው

በነገር ነደፈው—አስቀየመው

ሰውን በነገር መንደፍን ሥራዬ ብሎ ይዞታል

በእርሳስ ነደፈ—ሰእል ሳለ ፤ በገረ

በፍቅር ተነደፈ—ፍቅር ያዘው

ተናጻፈ—በአንደበቱ ሰውን የሚያስቀይም

ንደፈ ሐሳብ—የሐሳብ ቢጋር

ንደፍ የመሰለ እንጀራ—በጣም ነጭ

እባብ ነደፈው—ነከሰው

ወባ ነደፈኛው—ያዘኛው

ነዳ ፤

በወንጭና የሚነዳ—እጅግ በጣም ብዙ

ቀዘን ነዳው—በብዛት አስቀመጠው

ገዛ ነዳ—በስልጣኑ ሥር አምበረከከ

ነድ ፤

ነደ አባተ—ለፍላፊ ተናጋሪ

ነዳጅ—ናፍታና ቢንዚን

ነገ ፤

ለነገዩ የሚይል —1. አርቆ የማያስብ

—2. የማይቆጥብ ፤ የማይላባ

ነገ በኔ—በሌላው የደረሰው በራሱም ይደርሳል

ተው በሰው ስቃይ አትቀልድ ነገ በኔ ነው!

እሺ ነገ—ሰውን ማገላለጥ
የነገ ሰው ይበለገ—የቆየን
የነገ ሰዎች—መጣቶች

ነገሰ ፡

ሞኝ አንገሰ—ካቲካላ
ሸተ የሚነገሰበት—ሸቶ የሚገንበት ፤ በጣም የሚሸትበት
ታቦት ነገሰ—ከመቅደስ ወጥቶ ተከበረ
አናገሰ—አሟሟቀ
ነገር ማናገስ ይወዳል ፤ ትንሹን ትልቅ አስመስሎ መናገር
አንገሽ—ሕዝብ
ግማሹ ለአንጋሽ ፤ ግማሹ ለአወዳሽ (ካህናት)
ዛር ለነገሰ—በአል አደረገለት
ሴትዬዋ በየአመቱ ዛሬን ታንግላለች
ደህነት (ፍርሃት) ነገሰ—እየተጠናከረ ሄደ ፤ ሰፊነ

ነገረ ፡

ልኩን ነገረው—እድቃ ማስረጃው ድረስ ነገረው
በነገር ነገር ተነስተ—አንድ ነገር ሲወሳ ሌላውን ማስታወስ
በነገር ነገር እያደረገ እውነቱን እንዲያወጣ አደረገው
በነገር ያዘ—1. ወሬ እያወራ አልለቅ አለ
—2. ሳያስብ የተናገረውን በሌላ ተረጉመበት
ነገረ ስራ—አስራር ፤ ሁኔታ
ነገረ ስራው ሁሉ አያምረኝም (ጠባቂ)
ቀኔ ነገረ—የቂጠረውን ቅኔ አሰማ
ነገረኛ—ተንኮለኛ
ነገረ ዘርቅ—ቡዋልት
ነገረ ፈጅ—ጠበቃ ፤ ለጥብቅና የተወለደ
ነገረው—እውነቱን አውጥቶ ነገረው
እምቢ ካለ ብትነግረው ይሻላል
ነገሩ ሁሉ አያምርም—ሁናቲው ሁሉ
በነገር አሰለፈው—ጨቅጫቃ ሆኑበት
ነገረ ሰራ—አሳባቂ ፤ ጆር ጠቢ
ነገር ለለሙን ትተታል—ግዴለሽ ሆኗል
ነገር አለሙን ከተወው ውሎ እድሯል ፤ ደንታ ቢስ ከሆነ
ነገር ለዞረ—ደጉን በከፉ ተረጉመ
እኔ ያልኩትን ትተህ ለምን ነገር ታዞራለህ ?
ነገር ለወጣ ለወረደ—አሰላሰለ
ዕድሜውን ነገር ማውጣት ማውረድ ነው ሥራው

ነገር ቆጠረ—ቂም ያዘ
በልብህ ነገር ቋጥረህ እንዴት ልታረቅ ትላለህ ?
ነገር ነገሩን—ወግ ወገን
ነገር ነገሩን ይዞታል
ነገር ነገር ለለው—ጥል ከጀለው
አንተ ሰው ዛሬ ነገር ነገር ብሎሃል ፤ አርፈህ አትቀመጥም ፤ ጠብ ማንግት
ከጅሎሃል
ነገርን ነገር ያሳዋል—አንድ ሐሳብ ሌላውን ያስታውሳል
ነገር ለላፊ—ትእግስተኛ
ነገር ለላፊ ባይሆን ፍር ማንም ሊያበርድዎ የማይችሉው ጠብ አይነግም
ነበር እንዴ ?
ነገር ለሸተ—ነገር አነፍጋር
ነገር ወዳድ—ጨቅጫቃ
አንዳንድ ሰው ሆን ብሎ ነገር ወዳድ ነው ፤ ነገሰካ ነው
ነገር ዘረ—አናካሽ
ነገር የበላ—አስተዋይ ፤ አዋቂ
ነገር ከበላ ሰው ጋር መዋል እንደ ትምህርት ይቂጠራል
ነገር ጫራ—ጠብ አንሽ
ነገሩን የጫረው ማነው ? ሁከቱን ያነግጣው
ነገር ፈላጊ—ተንኮሽ ፤ ሰበሰባ ፤ አጫሪ
ነገር ፈላጊው አበበ ሳይሆን ዓለሙ ነው ፤ ጠቡን ያስነግው
ንገርት—ትንቢት
አይናገር አይገር ድዳ
የነገር መንገድ—ልዩ ልዩ ስልት
አባ ሽፈራው የነገር መንገድ ያውቃሉ
የነገር ያለህ—የጠብ ያለህ
ፋንታው የነገር ያለህ ካለ ብዙ ጊዜው ነው ፤ ጥል የሚፈልግ አጣ እንጂ

ነገደ / መንገድ ፡

ለመንገድ—ወደ ቤት ሲሄዱ ለመጨረሻ ጊዜ የሚጠጣ
ለመንገድ ሲነሱ—መንገድ ሲጀምሩ
መንገደኛ—ሂያድ ፤ በጉዞ ላይ ያለ
መንገድ መንገዱን እያየህ ሂያ—እሰው ላይ እንዳትወጣ
መንገድ ለመንገድ—በየመንገዱ ፤ በየቦታው
መንገድ ሳት—ተደናገረው
መንገዱ አያስኪድም—ያባባልህ አትጣጫ አይለቅም
መንገድ መታው—ሄዶ የሚፈልገውን ሳያገኝ ቀረ
መንገድ ትርፌ—ጥቅም አልባ
መንገድ ትርፌ ነው ፤ አርፈህ ብትቀመጥ ይሻልሃል
በየመንገዱ—መንገድ ለመንገድ
እገረ መንገድ—ወደ ሌላ ጉዳይ ሲከድ አብሮ የሚከናወን
እገረ መንገድህን አባታችንን ጠይቀህ ተመለስ

ከመንገድ ወጣ—ተላላት ፤ የነገር ፈርጅ ለቀቀ
የውሃ መንገድ—ዘወትር የሚመለሱበት

ነጋ ፤

ነጋ ሊሊቱ ስጋ ሊጣቱ—ገግረኛ ፤ ረሀብ ተኝ
ነጋበት—አመሉን አመጣው
ነጋ ለድርስ—አሳባቂ
ነጋ ጠባ—ሁልጊዜ
ነጋ ጠባ እቤቱ ይመጣ ነበር ፤ አሁን ምን እንዳስቀረው አላውቅም
ለነጋ—ሌሊቱን ሙሉ ሳይተኝ አደረ
ለይንጋብህ—ግልደህ ሂድ
የነጋበት ጅብ—የተደናገረው

ነጉደጐደ / አንጐደጐደ ፤

ንባቡን አንጐደጐደው—በፍጥነት አነበበው

ነጠላ ፤

በተናጠል—ለየብኝ
ነጠላ—ጥላቢስ
ነጠላ ሰው—ከውካዋ
ነጠላ ጫማ—ኩፍ ያልሆነ ጫማ ፤ ከፍት ጫማ
ተናጣላ ሆነ—ክስራ ተወገደ
ከፈተህ ይነጥለኝ—ልሙት ፤ (መሀላ)

ነጠረ ፤

በነጠረ ወጣ—ተለቀቀ
ንጥረ መብረቅ—የመብረቅ ብልጭታ
ለነጠረ—እስመስከረ
አንጠራ ገንዘብ—የራስ የሆነ ሀብት
እውነቱ ነጠረ—ታወቀ
እውነቱ እስኪነጥር ተይዞ ይቆይ ፤ እስኪገለጽ

ነጠረ / አናጠረ ፤

ለታናጥርብኝ—አትፎግልብኝ ፤ አትፎክርብኝ
ማንን ተማምኖ ነው እንዲህ እድርኝ በሰው ላይ የሚያናጥረው?
ለናጠረ ለልጋ—አረግራጊ አልጋ

ነጠቀ ፤

ሞተ ነጠቀው—እድሜው ሳይደርስ ሞተ
ሸክሙን ነጠቀው—ወደላይ ከፍ አደረገው
ነጠቀ—በዋገምት ሳበ
ነጠቀ ለደረገው—ሲናገር መቆጠብ አቃተው
ለምን ነጠቅ ያደርግሃል ፤ ሽማግሌ ሰው ነህ እኮ!
ነጠቀ ነጠቀ ለደረገ—እግሩን ፈጠን ፈጠን አደረገ
ነጠቀ ነጠቀ ያደርገዋል—በንግግሩ ቸኮል ቸኮል ይላል
ነጠቀ—ቀትረ ቀላል
ነጥቀ በረር—ሌባ
ተምህርት ነጠቀ—ተማረ
ጥሩ አጋጣሚ አግኝቶ ወደውጭ አገር ሔዶ ትምህርትነጥቋል
ጥረዝ ነጠቀ—ግልብ ፤ ያልተማረ ፤ ጥልቅ ትምህርት የሌለው

ነጠፈ ፤

ምንጣፍ—ጅል ፤ ቂል ሰው
ተነጠፈለት—1. መኝታ ተዘጋጀለት
—2. ሽር ጉድ ተባለለት
ንጣፍ ሰጠ—በወሰደው መሬት ልክ መለሰ
ለነጠፈ—ዘረረ
በአንድ ቡጢ አነጠፈው ፤ እመሬት ላይ ዘረጋው

ነጣ ፤

ነጣ ለወጣ—1. ከባርነት አስቀረ
—2. በራሱ አሳብ አደረ
ነጣ ነኝ—ምንም የለኝ
ነጣ ናት—ባል የላትም
ነጣ ነጣ ለለ—በሽታ ሊይዘው ጀመረ
ነጣውን ሂድ—ባዶ እጁን ሄደ
ነጣ ውድድር—1. ሁሉም እንደ የአትሙ መሥራት
—2. ሁሉም መወዳደር የሚችሉበት ፤ የሚሳተፍበት

ነጪ ደሀ—ምንም የሌለው ደሀ
ነጪጭባ—መልኩ ወዝ የማይታይበት
ያለሳመኖ በመታጠቡ ነጪጭባው ወጥቷል ፤ ገርጥቷል

ነቢ ለባሽ—1. የሕዝብ ደህንነት ጠባቂ
—2. የመንግሥት ሰላይ
የተደበቀውን ሽፍታ ለመያዝ የሚሻለው መንገድ ነጭ ለባሽ መላክ ነው ፤
መለዩ የማይለብስ የሕዝብ ደህንነት ሰው
ጭ ለበስ (የለበሰ)—የማይሠራ (የተለበሰ ሥራ)
ለናጣ—አጫረሰ

ከዳው ነጣ—በወንጀል ተባባሪ ያልሆነ
ከዳው ነጣ ስለሆነኩ ነው የተለቀቅሁት
ዝናቡ በገጠ፡ ይዞታል—ሳይጨልም ፡ ነገር ግን ባለማቋረጥ
የሰው ነቁ—በዛት ያለው ሕዝብ
በትናንትናው ሰልፍ የሰው ነጭ ነው የታየው፤ እጅግ ብዙ ሕዝብ
የነጣ የገረጣ—በጣም የደኸየ
ከርሱ ሌላ የነጣ የገረጣ በሰፈራችን ግን አለና?

ነጥብ ፡

ቃል ለይነጥብውም—አይደናገርም
ነጥብ ቃል ለይናገርም—አንዲትም ቃል አይተነፍስም
ነጥብ የሌለው—ያለማቋረጥ የሚናገር
ለናጠበ—አቋረጠ
ስናገር ለምን ታናጥበናለህ
ለይነጥብውም—ምንም ነገር አይሰጥ

ነጩ ፡

ረሀብ ነጩ—በጣም ራብው
ያኮረፈን ልጅ እንዲበላ አለመለማመጥ ነው፤ ረሀብ ሲነጩው ስጡኝ
ግለቱ አይቀርም፤ ሲሞረሙረው
ነጩ—ተጣው
ያ ጩካኝ ዳኛ ሃምሳ ብር ነጩኝ
ቀልጥም ነጩ—ጋጠ
ትልቅ ቅልጥም ይዞ ሲነጭ ነበር
በርድ ነጩ—አጠንክሮ በረደው
ለናጩ—ሰውን ከሰው አጣላ
ሬትን ነጩ—አጥብቆ አልቀሰ ፡ አዘን
አገር ውስጥ ገብቶ የነበረው የኮራራ በሽታ ስንቴን ሕዝብ ሬትን አሰነ
ጨው

ነፃ ፡

በነፃ—ያለምንም ከፍያ
ነፃ ለነፃ—ያለምንም እዳ
ነፃ ለነፃ ወጥተናል፤ በእያንዳንዱ ላይ ሆነ ባንተ ላይ ዕዳ የለብንም
ሆቴል ቤት ገብቶ በነጻ ልብላ የሚል ሰው የሞህ መሆን አለበት

ነፈስ ፡

ዮሐንስ ነፈስ—እጅግ ተዋደዱ
ስብሀትና አየለ እጅግ ነፍሰጥል ፤ እፍ እፍ ብለጥል
ለምለም ነፈስ—በጨንነት ተሰማሚ ነፋስ

ክልለክስ ነፋስ—ትቢያ የሚያነሳ ቀለል ያለ ነፋስ
መናፈሻ—መንሸራሸሪያ ቦታ
ተንፍሽ ለለ—ጥቂት ተናገረ
እስቲ ትንፍሽ ትልና ፤ እስኪ አፍህን ከፍተህ ትናገርና
ነፈሰበት—መከበሩና መውደዱ አቆመ
አገር አስተዳዳሪው አምና ነበር እንጅ ክብሩን ጠብቆ የናፈው ፤ ዘንድርስ
ነፍሶበታል
ፈለበት—ዐይን አላወጣም
እንጅራው ነፍሶበታል
ነፈስ ነፈስ ለለ—ግልብ ሆነ
ለናፈሰ—1. ወሬ ነዛ
—2. አዝናዋ
—3. ዘርግቶ ለነፋስ ሰጠ
ለይነፈስብሽ—ታጅለሽ ቅሪ
ወሬው ነፈስ—በብዛት ተወራ
ስሞኑን ጦርነት ሳይነግ አይቀርም እየተባለ ወሬው ይነፍሳል
ይንፈስብህ—ወደ ውጭ ወጥተህ ተንሸራሽር

ነፈረ ፡

በንደት ሆኖ ነፈረ—ተቃጠለ ፤ ተናደደ

ነፈረቀ ፡

ተነፋረቀ—1. አለቅጥ ተበጠ
—2. ያለማቋረጥ አለቀሰ
ፍራቃ—ሞልቃቃ

ነፈቀ ፡

ንፍቀ አገር—ሰንጣቃ አገር

ነፈነፈ ፡

ነፈነፈ—ጥሩ አድርጎ በላ (ለ')
ዝናቡ ነፈነፈ—በትንሹ እካፋ

ነፈገ ፡

ለላምታ ነፈገ—ለላምታ ከሰከለ
ጥሩ ራት ነፈገ—ተኮሳተረ

ነፈጠ :

ንናጣም—ነሁላ

አናፈጠ—1. በግድ አስከፈለ

አልከፍልም ብሎ ነበር ስንት በግድ እናፈጥኩት

—2. በቦክስ አፍንጫውን መታው

ነፍስ :

ለነፍሱ ሲል—ለራሱ አስቦ : ለራሱ ሲል

ስለነፍሱ—ስለ ጽድቅ

በነፍሱ—ለየብኛ

በነፍስ ደረሰ—በወቅቱ ደረሰለት

እጭንት ላይ ነውና ያለነው በነፍስ ድረስልን ስንት እውጣን

በነፍስ ደረሰ—ሳይሞት ደረሰ

አባቱ ሳይሞቱ በነፍስ ደረሰ

በእጁ ነፍስ ለሳለፈ—ሰው ገደለ

ሰውየው ካያ ዓመት የተፈረደበት በእጁ ነፍስ ስለ አለፈበት ነው

ነፍስ ቢስ—1. ከውካዋ

እስከ መቼ ነፍስ ቢስ ሆነህ ትኖራለህ ስንት ስለ አለፈበት ረጋ በል

—2. ባተሌ

እርሱ መቼ ጊዜ አለውና ሁልጊዜ ነፍስ ቢስ ነው

ነፍስ ጡር—እርጉዝ ሴት

ነፍስ ጥነት—ጥሱ የግይሞት

ነፍሱን መረመረ—ምጽዋት ሰጠ

ነፍሱን ሳተ—አእምሮውን ሳተ

ነፍሱን ለጣ—ደነገጠ ሄደ ስንት ከው አለ

ነፍሱን ለዋለ—እያወቀ ሄደ (ሰሕፃን)

ነፍሱ—ፍቅሬ

ነፍሱ ነው—በጣም እወደዋለሁ

ነፍስ ሆነ—1. በጣም ተወደደ

በዛሬው ገበያ በርበሬ ነፍስ ሆኖ ጥለ

—2. በጣም ተወዳጅ ሆነ

ነፍስ ለወቀ—አደገ (ሰሕፃን)

ልጅሽ ነፍስ እያወቀ ሔደል

ነፍስ ለዋለ—እንጭዋ ሆነ

ነፍስ ለደገ—እንጀራ

ነፍስ ዘራ—ተገባቅቶ ስንት አእምሮውን አወቀ

በሽተኛው ሞተ ከተባለ በኋላ ነፍስ ዘራ

ነፍስ—የተወደደ

ኑዛዜ :

ኑዛዜው ፈሰሰ—ኑዛዜ ተነገረ

ለናዘዘው—በግድ አናገረው

ናላ :

ናላ ቢስ—ይሉኝታ ቢስ ስንት ስንት ስንት ስንት

ናላው ዘረ—አበደ

ናላው ከዞረ ሰው ጋር ምን ያነጋግርሃል ስንት ጋር

ናረ :

ናረት ሆድ—ሆድ ትልቅ

ናር ናር ለለ—ሀይለ ቃል ተናገረ ስንት ቁጣ አለው

ናቀ :

ባለምን ናቀ—መነነ

የጣያስንቀ—የጊበልጥ

የገዛኝት በቅሎ የግንገም በቆሎ ታስንቃለች

ናጠ :

ናጠው—1. አብዛቶ አስደነገጠው

ሲሰርቅ ባለቤቱ ስለ ደረሰበት ሁለመናውን ናጠው ስንት ሳተ

—2. በትእዛዝ ተጀነነ

ፈስ ተናጠ—ጭንቀት ገባ

ኹሙ ድንገት ብቅ ሲል ጊዜ ፈስ መናጥ ሆነ

ንስህ :

ንስህ ገባ—በክፉ ስራው ተፀፀተ

ንባብ :

ውርድ ንባብ—እያዘገመ ግንባብ

እራሱን ለነበበው—ራሱን መታው

ንጹህ :

ንጹህ አህተ—በግብረ ሥጋ የግትከጀል ወዳጅ

አበበች አብሮ አደገ ንጹህ አህቱ ናት

ንጹህ ለይደለችም—የወር አበባዋ መጥቷል

ንጹህነት የለውም—ሽረኛ ነው

ንጽሕናውን የጠበቀ—ከሴት ያልተገናኘ

አጁ ንጹሕ ለይደለም—ሌባ ነው

ከገረ ንጽሕና—ድንገልና

አሀዝ :

አሀዝ የሌለው—አቅድ፡ልክ፡ውሳኔ የሌለው
አሀዝ ቢስ—ዘብዛዓ ሀገር አብግፍ

አሀያ :

የአሀያ ምላስ—ተንኮለኛ ሰጥጥጥ
የአሀያ ጠጪ—ሳይታወቅበት ተንኮላ የግጥራ

አለ :

አሉባልታ—ሀጂት
አብሎ አይደክም—ፍጹም አባይ
ያለ ለት—እድል ሲያጋጥም
ይሉኝ አይል—አዘር የግያይ ሀጂት የግያፈፈ
ያይሉኝ አይል ያን ሁሉ ጉዳት ካደረሱበኝ በኋላ እርዳታ ሊጠይቀኝ መጣ
ይሉኝታ ቢስ—ደፋር ሀይን አውጣ
ተባለ—ተሰኘ
ማን ተባላለሁ—አምሀ ግንፀ
ብሉም—ሆኖም
ከትናንቱ ብሉም ዛሬ ደሀና ነኝ ሀገር በመጠኑም ቢሆን
አይባልም—አይወራም
ተው እንደሱ አይባልም ሀገር በእንደሱ ወይነት አትናገር
ይባል—ጥሩ ነው (ለትኔ)
ቅኔው ይበል ተባለለት

አለ :

ለለሁ ለለሁ ለለ—ተክለፈለፈ
ለለሁ ለለሁ ባይ—አጉብዳቢ
ያለ የሌለ—
ያለ የሌለ—1.ጥሩና መጥፎ
—2.የታወቀና ያልታወቀ
—3.ባጠቃላይ

አለለ :

አለለ ዘለለ ለለ—1.ወልግጣህ ሆነ ሀገር ሆነ ሀገር ሆነ ሀገር ሆነ
—2.ግላጋ ሀገር ሆነ ሀገር ሆነ ሀገር ሆነ ሀገር ሆነ

አለለ ዘለለታ—ገዝህላልነት

አለማ :

ለገር ለለማ—አገር አቀፍ
አልማ ሂስ—ጠቃሚ ሂስ
ፍቅርን ለለማ—ሰላምን አስፋፋ

አለም :

ለለመኛ ሆነ—ከአትሙ በላይ አለበ
ባለም በደስታ—በሰላም
ባለም በደስታ ያገኘኝን
ለለመኛ—እንዳሻህ የምትመኝ
ለለም ለየ—ተደሰተ
ያለም ነገር ነው—የሥጋ ነገር የምድራዊ ነገር
ያለም ያደርገው—የደስታ ያደርገው

አለሰለሰ :

(ለለሰን ተላላኝ)

ለለሰለሰ ተናገረ—ረጋ ብሎ ተናገረ ሀገር ሀገር
ጠባቂን ለለሰለሰ—ትሁት ሆነ

አለቀ :

ልቢ ለለቀ—አረጃ
በረኅብ ለለቀ—ጥተ ሀገር
በውሃ ይለቀልህ—ለብሰህ ፍጆው
ለለቀ ይቀቀ—ተፈጸመ
ለለቀ አቃ—እያለቀ የሚተካ እቃ ሀገር ያልሆነ
አልቀ ይሁንበኝ—ፈጽሞ ይወሰድብኝ
አልቀ መሳፍርት የሌለው—በጣም ብዙ
ያለቀበት—ከሽያጭ መወረሻ የቀረ እቃ
ያለቀለት—ጥራቱን ያልጥጠ ሰው
ያለቀላት—ያረጋጠች ሀገር ሀገር ነኝ የምትል

አለቀመ :

(ለለቀን ተላላኝ)

ሳር ለለቀመ—ሳር አበላ (ከብትን)
ለተከለሰ ለለቀመ—አትክልቱ በብዛት አፈራ

አለቀሰ :

ለቀስተኛ—አስተዛዝኝ
ለቀሶ መቀመጥ—ማስተዛዝን
ልቀሶ ቤት—ሀዘን ቤት
በሰው ንብረት አለቀሰ—ካልሰጣችሁኝ እሰ
አልቃሽ —1.ሀዘነተኛ
—2.መኞ አውራጅ

አሰበ :

ሆኖን አሰበው—አስቀመጠው
አሰበው—አናገረው ፤ በጠበጠው
አልቦ መጋት—ርባና ቢሰ ሥራ
ገንዘቢን አሰበኝ—ጨርሶ ወሰደብኝ

አለበሰ :

(ለበሰኝ ተመልከት)
ማላበሻ—ተጨማሪ ልብስ (ኩታ ፣ ነጠላ)
ማላውን አለበሰ—ማላውን መልሶ ዘፈ
ተምህርቱን አለበሰ—ትምህርቱን ከለሰ

አለብላቢት :

(ለበላቤን ተመልከት)
አለብላቢት ምላስ—ከፋ ተናጋሪ

አለንጋ :

አለንጋ ጣት—ባለረጅም ጣት

አለዘበ :

(ለዘበን ተመልከት)
ትምህርቱን አለዘበ—መልሶ መላልሶ አጠና
ለልዝበህ ተናገር—አልላልህ
ዚማውን አለዘበ—መልሶ መላልሶ አይመ

አለጠ :

ጨዋታው አለጠ—ጨዋታው አሰልፏል ሆነ

አለፈ :

ማስተላለፊያ—ደንቃራ ፤ ጦስ
በነገር አለፈ—አንደበቱ ከሥነ ሥርዓት ውጭ ሆነ
ተላላፊ—መንገደኛ
አለፈ—ደረረ ፤ ትርፍ ነገር ተናገረ ፤ አለፈታ
አሰፈለት—አገኘ ፤ ተረፈው
አሰፈልኝ —1. ዋስ ሆነኝ
እገሌ አሰፈልኝ (ተያዥ ሆነኝ)
—2. የልቤን አገኘሁ ፤ ከቅግር ወጣሁ

አሰፈበት—ደኸየ ፤ ተቸገረ
አለፍከኝ—ደፈርከኝ ፤ ሰደብከኝ
አላፊ—ዋቢ
አላፊ አገዳሚ—ተመላላሽ
አላፊ ጠራ—እንዳልሆነ ጓኝ
አልፎ አልፎ መጣ—አንዳንድ ጊዜ
አሳለፈ —1. ይቅር አለ
—2. አደለ
—3. እንዳልነበረ አደረገ
—4. አስተናገደ

አሳልፎ ሰጠ—እሌላ ሰው እጅ ጣለ
አያልፋሽ—ጋለሞታ ፣ ሴትኛ አዳሪ
አልፈት—ሞት
እስኪያልፍ ያለፋል—ጊዜው እስኪያርስ ያስቸግራል
የሰለት አላፊ—የሌሊት መዘዋወሪያ ገደብ ግለፍ
የለፍ አልፈት—ከሥነ ሥርዓት ውጪ የሆነ አነጋገር
የለፍ አላፊ—የአፍ አልፈት
የይለፍ—የኬላ መውጫ ፈቃድ
ገልበት አሰፈበት—የሥራውን ዋጋ ሳያገኝ ቀረ

አለፋ :

ቁርበት አልፈ—ቁርበት አለሰላሽ
በከንቱ አለፋኝ—በከንቱ አደከመኝ
ቸጋር አለፋው—ቸጋር አደቀቀው

አሉታ :

አሉታና ጽድቅ—ከደትና እምነት ፤ ሸፍጥና እውነት

አላመጠ :

ሰውነቱን አላመጠው—ሰውነቱን ነተገተው
አላምጠው የተፋት—ንቀው የተውት

አላሰ :

(ላሳ ተላላት)

ማር ለላሰ—በግር አጣፈጠ
መላላሰ—ላይ ላዩን መዋደድ
ማላሻ—ግር ሰጣፈጫ
በስድብ ለላሰ—በብዛት ሰደብ
በጥፈ ለላሰ—በጥፈ መታ
እሳተ የላሰ—ሙሉ

አላሰ :

እገሊን ለልቦታል—1. ሰከሯል
—2. ፈርቷል

አላሰ :

(ላሳ ተላላት)

ለቀበሉ—1. ደገን የሚረዳ ሰው
—2. ይበዛት ሰጠ

አላሳት :

ለላሳት—አልደገብ
አላሳት ቁጥ ስቅሌን ሲያሳየኝ ጥለ

አሌ :

ለሌ ለላ—ካደ ሸፈጠ
ለሊውን ከፈለ—አጥቂውን አጠቃ

አልጥት :

አልጥት ባይ ተጋዳይ—ሊገድልው የጥከረውን የሚገድል

አልባሌ :

አልባሌ መለለ—የግያስመስል ልብስ ለበሰ

አልኮሰኩሰ :

አልኮሰኩሰ በላ—ነካ ነካ እደረገ
አልኮሰኩሰ ለነበበ—እያዘናጉለ አነበበ

አልጋ :

ባለ ለልጋ—ንጉሥ
ለልጋ ወረሽ—ዘፋንን ወርሶ የሚነግሥ
ለልጋ ባልጋ ነው መንገዱ—ቀና ነው መንገዱ
ለልጋ ቀነቀ—መንግሥትን ከዳ ሰፈተ
ለልጋው ፈረሰ—መንግሥት ወረደ

አልጫ :

ነገሩ ለልጫ ሆነ—ሳይዝ ተረ
ለልጫ—ፈረ
ለልጫ ንባብ—ምስጢር የሌለበት ንባብ
ለልጫ ድርሰት—ምስጢር የሌለበት ድርሰት
ለልጫ ፍቅር—የሴተኛ አዳሪ ፍቅር
የሴት ለልጫ—ጥያ የሌላት ሴት : ዝርዝር
የወገድ ለልጫ—የወገድነት ባህሪውን ያጣ

አመለከ :

ሲተዩዋን ያመልካታል—በጣም ይወዳታል
በእገሊ ለምላክ—ለእገሌ ስም ብለህ

አመለከት :

(—ለከትገተ—ለከት)

ለዳኛ ለመለከት—አቤቱታ ለዳኛ አቀረበ
ማመልከት—አቤቱታ ግቅረቢያ ደብዳቤ
ለመልካት—አቤት ባይ

አመለጠ :

ሸቀጡ ለመለጠው—ሌላ ሰው ገዝተ ወሰደበት
ነገር ለመለጠው—ያልተጠበቀውን ተናገረ
ለመለጠው—ፈሱን ፈላ

አመላለሰ :

ማመላለሻ ዘደ—መዳንግ (መኪና : በቅሎ)
ነገር ለመላለሰ—አላበቀ
ለመላለሰ—አስተያየት
ሁለቱን መጻሕፍት አመሰክከረ ለልዩነታቸውንና አገድነታቸውን አወ
ዳደረ

አመል :

አመል—ለልማድ ያህል

አመል አወጣ—1.ክፉ ሆነ

—2.አልታዘዝ አለ (ለበቅሎ)

—3.ያልነበረ መልክ ያዘ (ለሰውነት)

አመል ቢስ—አመለ ክፉ

አመል ናሚ—ጨቅጫቃ ሰው

አመመ :

ነገሩን አስታመመ—ነገሩን ለብዙ ጊዜ አሰበበት

አስታመመ—ለብዙ ጊዜ ታገሰ

አመሳሰ :

የልጅ አመሳሰ የለውም — የልጅ እንግዳሪ የለውም ፤ ልጅ አይጣልም ምንም ዐይነት ቢሆን

ወገድ ልጅዋ ሌብነት አያጣም ፤ ቢሆንም የልጅ አመሳሰ ስለሌለ ጉድለቱን አታይበትም

አመረቀዘ :

አመረቀዘበት—እርቁ ፈረሰበት

አመራመረ :

ያመራማሪ ገንዘብ—የጠፋን ዕቃ ላስገኘ የሚከፈል ገንዘብ (ወርታ)

አመቀ :

ሀዘኑን በሆዱ አመቀ—ሀዘኑን በሆዱ ቋጠረ

አመት :

ለላመት—ለከርሞ

ለመቱ ይበልጥ—ላመቱ ያደርስዎ

ለመት ባል—ባመት የሚከበር በአል

ለመት አመት ደገመኝ—ለመጭው አመት አደርሰኝ

ለመት አለት ነው—ቶሎ ይደርሳል

አመዛዘን —

ነገሩን አመዛዘነ—ለይቶ ለማወቅ ሞከረ

አመድ :

አመድ ፈጭ—የሕፃን ባህርይ ያለው

አመዳም—ነጭጭባ ወዝ የሌለው

በአመዳችን — በቀኝያን

አመደ ቡን አለ—ደንገጥሁ

አመደ ወጣ—ከሳሁ ፤ ደንገጥሁ

አመድ ላይ ተንከባላይ—ከህያ የማይሻል

አመድ መስክ—አጉል ነገር ድሎቱ

አመድ አፋሽ—ከወዳጁ ወረታ የማያገኝ ፤ ሰጥቶ የማይመሰገን ፤

አመድ ያጠለቀው(ጉልቻ የላቀው)—ፍጹም ድጎ

አህያ ካመዱ—ሁሉም እንደብጠው

የሳት ልጅ አመድ—የነባዝ ልጅ ሰነፍ

አመገለ :

ልቡን አመገለው—አበላጨው ፤ አናደደው

አሚን :

አሚን ሚስት—የሕግ ሚስት

አማ :

አንተን አማሁ—አንተን ታዘብሁ

አሚታ ጠባቂ—እንዲህ አሉ ባይ

የታማ የታማ ይላል—ርጋጭ ርጋጭ ይላል

አማሰለ :

ማማሳያ እገር—ቀጭን እገር ፤ ወጥንጫት እገር

ነገር አማሰለ—ነገር አማታ ፤ ነገረ ሠሪ ሆነ

አማረ :

ምገብ አማረኝ—መብላት ከጀለኝ

አማርኛ :

አማርኛ—ሀብርነት ያለው ንግግር

አማታ :

ምኝ አማታው—ትኩሳት ያዘው

ነገር አማታ—ነገር ዘባረቀ

አማታ—አጭበረበረ

አማኝ ፡

ያማኝ ዓፋ—ክፉ አማት

አማጠ ፡

አምጦ ተናገረ—መናገር አቃተው ፤ ፈራ ተባ አለ

አማጣ ፡

አማጣ—አጋባ

አማን ፡

አሜን ብሎ መቀበል—ሳይከራከሩ መቀበል

አምሳያ ፡

(መሰለን ተመልክት)

አመ አምሳያ—እናቷን የምትመስል ጥጃ

አምቡላ ፡

አምቡላውን ለሳሳ—ጠጥቶ ሰከረ

አምባ ፡

አምባ ለአምባ ባይ—ዘዋሪ

አምባ አይምቀ—ጨዋታው የሚጥምለት

አምባ ገነን—በሀይሉ የሚገነኑ ፤ አጼ በተልበቱ

አምባጓር—ጥል

አምታታ ፡

አምታታ—ዘባረቀ ፤ በጠበጠ ፤ አወካ (መታን እይ)

አምራ ፡

አምራ ክንፍ—ጣራው የሶስት ማእዘንነት ቅርፅ ያለው

አምራው—ቀልጣፋው

አምት ፡

አምተ ቢስ—ፈረ ፤ በቅቧቃ

አምቱ ዓውላ ለክለ—ሰነፈ ፤ ታከተ

አምቱ ፈሰሰ—ሰነፈ

አምት ያለው—ከምጣጣ ፤ ቆራጥ

አሟሸ ፡

ሰራ ለሟሸ—ሰራ ጀመረ

ቤቱን ለሟሸ—አዲስ ቤት ገባ

አፋን ለሟሸ—ለመጀመሪያ ጊዜ እህል ቀመሰ

አረመ ፡

ታረመ—ተስተካከለ

አረም ተዲነበት—ተደበቀ ፤ ነውሩ ተሰወረ ፤ ነገሩ ተደበቀ

አረም ለበሰ—አረም በላው ፤ አረም በላበት

አረሰ ፡

በጥይት ለረሰው—በጥይት ደበደበው

ታረሰች—በሚገባ እንክብካቤ ተደረገላት (ወልዳ)

ለርሶ አደር ሆነ—ጦም አደረ (መሬት)

ለርሶ በላ—ገበሬ ፤ አርሶ አደር

አረረ ፡

ልቡ ለረረ—በጣም ተናደደ

ልብስ ያረረበት—ልብስ ያለቀበት

ለርብኛል—ገንዘብ ተቸገረ ያለሁ

አንጀቱ ለረረ—ተናደደ ፤ ተቃጠለ

አረረ—ድንክየ ፤ አጭር ቀጭን ፤ ኮሰማና

እርር ምርር ላለ—በሀዘን ተጨበጠ

እርር ትክን ላለ—እጅግ በጣም ተናደደ

እርር እርር ላለ—ንድድ ገድድ አለ

እርር ከምትር ላለ—በጣም እዘን

እንጀራ ያረረበት—የሚበላው ያጣ

የጡት አረረ—የጡት መድረቅ

አረቄ ፡

አረቄ መርፈ—ትንሽ መርፈ

አረቄ ለወጣ—አረቄ ጠመቀ

አረቄ ወገብ—ወገብ ቀጭን ሴት

አረብ ፡

አረቢትን ለረቧት—በልጧን በልጧት

ለርቦ ወጥ—አዲስ ልብስ

አረደ :

መሬቱ ታርደል—ክፋኝ ተገምሷል
 ሞኝ ካራጁ ይውላል—ሞኝ ካጥፈው ይውላል
 በማክራቱ አረደው—አሞኝው
 አህያ አረደ—በወንድሙ ላይ ግፍ ሠራ
 አረደኝ—አታለለኝ
 በደነዙ አረደኝ—ቀለደብኝ
 የርድ ከብት—1.ለሥጋው የሚታረድ ከብት
 —2.እንፈፍ : የሚያሰትበትን የግያውት

አረዳ :

አረዳ መሬት—ቂሻሻና ፍግ መጠራቀሚያ መሬት ፤ የሰባ መሬት
 አረዳ ይናገር—ሕዝብ ይናገር ፤ እገር ይናገር
 አረዳውን ገዢኝ—ቁርጠኝን ገዢኝ

አረገ :

ማረገ አሊቱ—መከበር የማይወድለት ፤ ማረገቢስ

አረገዝ :

መገል አርገዛል—መገል ይዟል
 ቂም አረገዝ—ቂም ያዘ
 ነገር አርገዟል—በሆጵ ነገር ይዟል
 ገድ አረገዝ—ጉድ መጣ
 ገንቡ አርገዟል—ሲፈርስ ደርሷል

አረገደ :

አረገደ—እጅ ነላ
 ላለው ቅንጭብ ያረገዳል ፤ ላለው ክብር የማይሰጥ የለም
 አርጋጅ—ለባለስልጣን የሚሸቀጠቀጥ ፤ እጉብዳጅ

አረፈ :

ማረፊያ የለውም—ቢኝ የለውም
 እባይ ማረፊያ የለው ግንድ ይዘ ይዘራል
 አረፈ—ሞተ
 አረፈ—ረዳት አገኘ
 ልጅ ከወለደ በኋላ አርፏል ፤ አጋኹ አገኝቷል
 አሳረፈ—ዝም አሰኘ
 አሳረፈ—1.ገደለው
 —2.ተሰብስቦ እንዲቀመጥ አረገው

አርፈህ ብላ—ዝም ብለህ ብላ
 አርፈህ ተቀመጥ—አትንቀሳቀሱ ፤ ተው
 አርፎ አርፎ—ቆርጦ ቆርጦ
 እረፍት ነሳኝ—አስቸገረኝ
 እረፍት የለሽ—ባተሌ
 እረፍት ቢስ—እፎይ የማይል
 እረፍት እረፍት ያለው—ደረጃ ደረጃ ያለው
 የነገር ማረፊያ—የነገር ማቆሚያ ፤ እልባት
 ለነገርህ ማረፊያ አብጅለት

አራ :

በዳላ አራ—ክፋኝ ተደበደበ
 ለሩን ሲበላ ከርሞ መጣ—እጅግ በችግር ላይ ከርሞ መጣ
 ለሩን ለበላው—አደባባይ
 ለሩን በላ—ተደበደበ
 የበጣጥሽ ለሩን አራበት—አብዝቶ ቀለደበት
 አራም—ፈሪ ፤ በቅቧቃ
 አርተህም ፈስተህም—ከገባህበት ገብተህ
 አርተ ገባ—ነፍስ ያላወቀ ልጅ
 አር የነካው እንጪት—ሁሉም የማያስጠጋው
 ለይን አር—የአይን እድፍ
 ለተራብኝ—እትሞላቀቅብኝ
 ወፍ ለራሽ—በገዛ እጁ የበቀለ
 የብረት አር—ዝቃጭ
 የሚናገረው አር አር ይላል—ያፀይፋል
 የቀቢ አር—ዝቃጭ ቀ

አራስ :

አራስ ነብር—ጋይለኛ ሰው

አርብ :

የአርብ ውሃ—አርብ ለት የተቀዳ ውሃ ፤ የሰንበት ውሃ

አርቲ :

አርቲ ቡርቲ—እንቶ ፈንቶ

አርጃኖ :

አርጃኖ ገላ—ገላው ቫካራና ቅርፍርፍ የሆነ

አሰላ :

ነገር አሰላ—ነገር አወጣ አወረደ
አሰልተ መታው—ተሸሸጎ መታው
እያሰላ ሂደ—እየጸበሰ ሂደ
ጭለማ ስለሆነ እያሰላ መሄድ ነበረበት

አሰሰ :

በጫጩት ታሰሰ—ታላቅ ጭንቅ ሆነ

አሰረ :

ማተብ አሰረ—ክርስቲያን ሆነ
ምላሱ ተሳስሯል—1.ለመናገር ፈራ ተባ ይላል
—2.ተጠማ
ቃል አሰረ—ተጫጫ
ቁስ አስረውኛል—ቁሱ ገዛተውኛል
በቃል ኪዳን ተሳስረዋል—እንዳይከሰዱ ተማምለዋል
በጋብቻ ታሰረ—በጋላፊነት ተያዘ
ባውረ ጣቱ ላይ ክር አሰረ—ማስታወሻ ያዘ (ስለሚረሳ)
ለንጆቹን አሰረ—ሳይበላ ዋለ ፤ ምግብ ቆጠበ
አፉ ተሳሰረ—መናገር አቃተው
እስርስር አለ—1.ጽኑ
—2.መናገር አቃተው
እገፋ ተሳሰረ—መራመድ አቃተው
ወስፋቱ ታሰረ—አልበላ አለው ፤ ምግብ እምቢ አለው
የቁም ሕሰር—ከዚህ አትልቁ ተብሎ የተወሰነ

አሰረረ :

አሰረሽ ምኞው—መፈንጠዝ ፣ ፈንጠዚያ

አሰበ :

ስለሳፁ ያህል—ለነገሩማ
ለአሳፁ ያህል ለመራ አልጠፋህም ፤ ለወጥማ
ታስቦ ዋለ—ተከብሮ ዋለ (በአል)
አሳበ ቢለ—ደንታ ቢስ
አሳቡን ጣለ—በሰው ላይ ተማመነ
አሳቢዩ—ተቆርቋሪዩ
ልሳብ ለአሳብ—ሆድ ለሆድ
አሳብ ለአሳብ ተገናኝተዋል
አሳብ የለሽ—ገድ የለሽ
ልሳብ ገባው—ነገር አልወጣለት አለ

ለስዳ ያለው—ተጨነቅ ያለው
አስብታ—ትውስታ

አሰጣ :

ስጥ ለፍ—ልቅ እፍ

አሰፋ :

ሊዋ አሰፋች—ሊጡን በምጣድ ላይ እዞረት
ቢቱ ይስፋት—ዉቱን ለቅቂላታለሁ
ከብፉ ይስፋ—በብዛት ይመስገን (ለእግዚአብሔር)

አሲዳም :

አሲፕም—ነጠላ ትከሻ ፣ የማይበረክት ፣ የማይበረክትለት ፣
በልቶ የማይጠረቃ

አሳማ :

አሳማ ሆድ—ብዙ የሚዘላ ሆዳም ፣ በሊታ

አሳቀለ :

(በቀልን ተመልከት)
ነገሩን ለበላይ ለሳቀል—ይገባኝ አለ

አሳቻ :

አሳቻ መልክ—የሚመስል መልክ
አሳቻ መንገድ—መለየት የማይቻል መንገድ
አሳቻ ሰው—ልዩነት የማይገባ ሰው
አሳቻ ስራ—ጉልቶ የማይታይ ስራ

አሳሳ :

አሳሳ ልጃገረድ—ቆማ ተር (ሰጠን ተመልከት)
ለስቀመጠው—አስቀዘነው

አስቀረ :

(ተረን ተመልከት)
ባጭር ያስቀርህ—ይገድልህ ፤ ተቀሰፍ
ተምህርተ አስቀረ—ትምህርት ተሰመ
ለስታመመ—ልብዙ ጊዜ ታገሰ
ነገሩን አስታመመ—ነገሩን ለብዙ ጊዜ አስበበት
ለስገዛ—ከት ብሎ ላቶ

አስደገደገ፡

ለስደገደገ—አሸቆጠቆጠ

አሸ፡

ሆድን አሸ—አመመ ፤ ቆረጠ ፤ አጥመዘመዘ
ለሾ ገፀፀዳ—አግሩን እያፈጋፈገ የሚሄድ ሰው
በሃገር አሸ—በሃገር አደከመ
በክርን አሸው—ደበደበው
ቃሽ—ተኩራራ
አተተሻሽ—ራቅ ራቅ ብላችሁ ቁሙ
አይነን አሸ—ቅር ተሰግ
አሸት አደረገ—1. አለሳልሶ አሳመመ
—2. ዘመር፡ ጠምዘዝ አደረገ
የታሸ—የተኮላሸ
የታሸ ወርቅ—የተኮላ ወርቅ

አሸሸ፡

አሸሸ ከምሽሽ ለለ—ተጨበጠ ፤ አረረ
ለሸሸ ገዳሚ—ፈንጠዝያ

አሸሶ፡

ለሸሶ ፈት—ወዝ የሌለው፡ የገረጣ

አሸተተ፡

(በተተ፡ ተመለከተ)
ለሸታ—ላመል በትንሹ
ለሸታ ያህል ነው ያረገችልኝ
ልታሸተውም የላት—ምንም የላት
የሚያሸተው ለጣ—የሚፈልገው አጣ
ለሸተተ—ትንሽ ትንሽ ሰጠ
የኔ ሸታ—ውዴ፡ የኔ ፍቅር
ደም ሸተተው—ሕይወት ማጥፋት ወይም መሞት ፈለገው

አሹቅ፡

አሹቅ በድዳ የተደፈጠበት—በድህነት ያደገ

አሻራ፡

አሻራ ቢስ—እድለ መጥፎ፡ ገደቢስ፡ ወገኑ አልቆ ብቻውን የቀረ

አሽመር፡

አሽመር ገደ—የሸርካነት ገደ

አሽከር፡

የእልፍኝ ለሽከር—የውስጥ አሽከር፡ እስተናጋጅ

አሾለ፡

ምላሱን ለሾለ—ነገረኛ ሆነ ፤ ሞጥጧል ሆነ
ለፋን ለሾለ—ለመሳደብ አቀበቀበ
አጁን ለሾለ—ለማንሳት አስፈሰፈ

አሾተለ፡

ለሾተለ—ከፋ ለመናገር ቸኮለ

አቀበ፡

አቀቢ ሰለተ—የቤተ መንግሥት ቀጠር ያኾ
አቀቢ ስረይ—መድገኒት ቀማጫ

አቀበለ፡

አቀባበለ—ጠመንክ አጉረሰ

አቀና፡

አቀና—1. ገራ (ለከብት)
—2. ሸጠ
እህል አቀና
አቀና—ወደላይ ሄደ
ለገር አቀኘ—ዱርና በረሃን መንጥር መጥሪያ የሚያደርግ

አቀፈ፡

ማቀፍ—አንድነት ማድረግ
ግህበራችን የገበሬ ግህበራትንም ያትፋል ፤ ይጨምራል
አቀፈ—ጨመረ
አቅዳችን እናንተን እያትዋም ፤ እናንተን እይጨምርም
ለለም አቀፍ—የመንግሥታት ስብስብ
አቀፍ አቀፍ ማድረግ—ድጋፍ መስጠት
እናቴን አቀፍ አቀፍ እያደረገ ይዟቸው ገባ

አቃራ—የቦር መንግሥት
አቀፍ ቂል—ሲብስ ሞኝ የሆነ
አቀፍ አበባ—አንድ ላይ የታሰረ አበባ
ገዳታ አቃራ—የጪተ መንግሥት አሳለፈ

አቃጠረ :

አቃጠረ—ለፍትር አስተዋወቀ
አታቃጥር—ነገር አታመላልስ ፤ አታዋሽክ (አራዓ)

አቂመ :

ቂስሉ አቂመ—አንደገና ጌሳ

አቅል :

አቀለ ቢሉ—ቀለበ ሲስ

አቅም :

አቅመ ሂዋን—ኮጋና
አቅመ ቢስ—ደካማ
አቅመ አዓም አደረሰ—ጎላመል
አቅሙን ለያወቀ—አሰኩያው ተገጠራረ
አንፃቀምቲ—አቅም ተገኘና ፤

አቆለቆለ :

አቆለቆለ—ዝቅ ዝቅ አለ
አቀልቁሉ ለየ—በንቀት እያን አየ
የቆልቁሊት ወረዳ—ሀብትህ ይሟሟ
ገገት ቆልቆለት—ወጣ ገገ

አቅተ :

ነገር አቅተ—አሻራ ተናገረ

አበለ :

አባይ ሊባ ሻይ—ያልሰረቀውን የሚይዝ
አባይ ሚዛን—አጉዳይ ሚዛን
አባይ ቀላጢ—ያልተሻለን የሚል ቀላጢ
አባይ ቢላዎ—ስል መጥሎ ደነዝ ቢላዎ
የሚይታበል—አይሆንም ተብሎ የማይጠረጠር

አበረ :

ስም አበር—ሞክሼ
አበር ሂደጅ—የመንገድ ጓድ
አበር ለደገ—1.ጓደኛ
—2.የቆየ በሽታ
በሽታው አበር እደግ ነው ፤ የኖረበት ነው
ገበረ አበር—የጥፋት ጓደኛ

አበሰ :

አበሰውን ወረሰ—ብዙ መከራ ተቀበለ ፤ መከራውን አየ
አበሰኩ ገበርኩ—ከዚህ መከራ አድነኝ
ፊቱን ለበሰ—ፊቱን ታጠበ

አበሳ :

አበሳ አሳየው—በጣም አስታየው
አበሳውን ቆጠረ—እጅግ ተቸገረ

አበደ :

አበደ ሰገን ለለ—ጠብ አነሳ
አሳበደኝ—በጣም ወደድሀት
አበድሁለት—በጣም ወደድህት
አታሳበደኝ—አታናደኝ
አበዱን አየሁት—ራቂቱን አየሁት
አበድ የያዘው መልክ—ጥንቃቄ ያጣ ጥፋ ነገር
አበደት ነው—ቂልነት ነው
—ወሃ ላይጉድል መሻገር አበደት ነው ፤ ጅልነት ነው
አበድ የጣለው—ሚስቱ የተወቸው ወይም ባሏ የተዋት ባለሞያ
አበድ ያህል—በጣም ትልቅ
አበድ ያህል ሸክሞ ተሸክሞ አየሁት
አበድ ያለ—በጣም ጥፋ
አበድ ያለ ተሟስ ለብሳ ነበር
ጣቷ በወርቅ አበድ ብሎ ነበር ፤ ተንቆጥቂጦ ነበር
ኳስ ለበደኝ—ድብድብ ተጀመረ (በኳስ ጨዋታ ጊዜ)

አበጠ :

ልቡ ለበጠል—ተኩራፍቷል
አበጣ ጉባጣ—ያልተሳተካል መሬት
አበጣ ጉባጣ መሬት ላይ ተጋድሟ አድሬ ወገዬን እጥኛል ፤ ወጣ ገባ መሬት

ለባጫ—በጥባቄ
አባጫም—ኮርማታ ፤ ድውይ
ያበጠው ይፈንዳ—የመጣው ይምጣ

አባ ፡

ለባ ወራ—የቤት ባለቤት
ለባ ይረባ—ላለበላ ፤ አባውዳቂ ፤ አሚና

አባት ፡

ማን አባቱ—ማን ደፍሮኝ (የንቀት አነጋገር)
ማን አባቱ ደፍሮ መብቴን ያገፈፍል ፤
እንዴት የናጠጠ
ምን አባቱ—የመጣው ይምጣ
ምናባቱ ይበጀኝ—ምን ባደርግ ይሻለኛል ፤
ምን አባትሽ—ወራዳ
ባለባት—ወገኑ የታወቀ
አባት ተንሽ—ከድሃ የተወለደ
አባት ታናሽ—የድሃ ልጅ
አባት ለርቶ—አባት ያልሰራው ፤ ያላቆየው ፤ ባባት የሌለ ደንብና ስራ ፤ ትእዛዝ
አባት ለይግ—ከአባቱ የተሻለ
የነገር አባት—የባልና የሚሰት የውል አባት
የጡት አባት—1. አሳዳጊ አባት (ያልወለደ)
—2. ወገን ፤ ደጋፊ
ያላባት—ያለሰራት
የሰደበው ያላባት ነው ፤ ያላገባብ ነው

አቤት ፡

አቤት ባይ—ጉዳዩን ለበላይ አመልካች
አቤት ባዩ እያንሰ በልጁ ፍርድ ቤቶች እምብዛም ሥራ የላቸውም
አቤት አቤት—ምን ጉድ መጣ
አቤት ባይ—1. ክስ አቅራቢ
—2. ጉዳት ደረሰብኝ ባይ
አቤቱታ—ለበላይ የሚነገር ጉዳይ

አብሾ ፡

አብሾም—ንክ ፤ ለፍላፊ
አብሾው ተነሳበት—አይሰሩ ስራ ያሰራው ጀመረ

አብነት ፡

አብነት ነሳ—አላምሮ ስራ

አቦ አቦ ፡

አቦ አቦ ለለ—አከባበረ

አተር ፡

አተራ—አተር የሚመስል የቂጥኝ በሽታ

አተቦ ፡

ማተቦ ቢስ—ሀገ ወጥ ስራ የሚሰራ
ማተቦ ተያዘ—በመጥፎ ስራው ከክርስቲያን ተለየ
ማተቦን በጠሰ—ክርስትናውን ካደ ፤ እምነት አጉደለ
ማተቦ የለሽ—የማይታመን ሰው

አቲሆ ፡

አቲሆ ባቲሆ—በችህ በችሆ ፤ የማይታወቅ ድንጋ

አቲቲ ፡

አቲቲ ቢስ—እድለ ቢስ
አቲቲያም—ግልፍተኛ

አንሳ ፡

ሁልጊዜ እንዳነሳው ነው—ደግ እንደ ተናገረለት ነው
ሚዛን ለነሳ—በሚዛን ላይ ከበደ
ሰሚን ለታንሳ—ሰሚን አትጥቀስ
ስም እያነሳ—ስም እየጠራ ፤ ስም እየጠቀሰ
አዝማራው የጀግናችን ስም እያነሳ ሲዘፍን ነበር
ስናነሳህ—ስለ አንተ ስንነጋገር
ስናነሳህ ከተፍ አልክ
የሰው ስም ለነሳ—ሰውን አማ
በገጥም ለነሳ—በግጥም አመሰገነ
ብዙ ውሃ ለነሳ—ብዙ ውሃ ፈጀ (ለጠላ ድፍድፍ)
ነገር ለታንሳ—ነገር አትቆስቁስ
ለምባንር ለነሳ—ጠብ ቆስቆስ
ለስነሳ—1. ከደረጃው አላገደው
—2. ክርስቱ ነቀለ
ሀዝቡን ማዘጋጃ ቤቱ እስካሳው
እንዳይነሳ የለ—እሱም ሰው ሆነና
ክርስትና ለነሳች—የክርስትና እናት ሆነች
ክሊን ለነሳሁ—ክሊን ተውኩ

የሚያነሳው ለጣ—ረከሰ
ያሳህ—ይግደልህ
ያንሳ ለታንሳ ጭቀጭቀ—የባለመብትነት ጭቅጭቅ
ጠብ ለነሳ—ጠብ ጀመረ
ጠጁ (ጠላው) ተነሳ—1. ተሸጠ
—2. ተቀድቶ እንስራ ውስጥ ገባ
ጥሉ ማንሳት—ሰድቦ አመሰገነ
ፎተገራፍ ለነሳ—በፎተገራፍ ተረዕ

አነቀ :

ሳቅ ለነቀው—ሳቅ ያዘው
እንባ ለነቀው—እንባ መጣበት
እንቀ እንቀ ያረገዋል—ያዘ ያዘ ያደርገዋል (በረላሽ)

አነባ :

እንባ ለወርቅ—1. ለቀባሪ የሚቀርብ ንፍር
—2. ደምፀ መጥፎ አልቃሽ
እንባ ጠባቂ—እውነተኛ ዳኛ ለደሃ ተቀርቋሪ ሹም

አነክሰ :

ለንካላ ነገር—1. ያልተሟላ ነገር፤ እውነት ያይደል ቃል
—2. ማስረጃ የሌለው ክስ

አነክተ :

የማበን ለክተ—ጥሩ አድርጎ በላ

አነካካ :

ለነካካ—ወረ አዛምቶ አጣይ

አነጠሰ :

ለንጥስ ቢሱ ቀንጥለ—በጥቂት ነገር የሚሰናከል

አነጠፈ :

(ንጠፈን ተመለከት)
ለንጥረኛ—ቃላት ፈጣሪ
ለውነቱን ለነጠረ—እውነቱ እንዲገለጥ አደረገ

አነፈሰ :

ወረ ለናፈሰ—ወረ እስራጫ

አነፈነፈ :

ወረ ለነፈነፈ—ወረ ፈልጎ ሄደ

አናት :

አናት ወረደው—እንጥል ወረደው

አናካ :

አናካ—አጣይ

አናገሰ :

በሽታውን ለናገለበት—በሽታውን አነላላበት
ወረ ለናገለ—ወረ እስፋተ

አናፈጠ :

አናፈጠው —1. በግድ አስከፈለው
—2. መታው

አንባ/አምባ :

አንባ ገነን—1. የሰፈር አውደልዳይ
—2. ፈላጭ ቆራጭ ገዢ
አንባ ጓር—ጠብ : ክርክር

አንተ :

ለንተ ተበስ ለንተ ተበስ ተባባለ—ተከባበረ (በስፊ : በነገር) ተዛዘነ ፤ ተላላበ

አንደበት :

ለንደበት ዝግ—መኖሪያ የማይችል
ለንደበት ርቱለ—መኖሪያ የሚችል
ለንደበት ስል—የመኖሪያ ችሎታው ከፍ ያለ
ለንደበት ቀኖ—በንደበቱ ሰው የሚያስከፋ
ለንደበታም—ምላሰኛ : ነገረኛ : ለፍላፊ

አንድ :

አንዱ በቃኝ—የሚያስከር ጠንካራ መጠጥ፣ የማያጸግም
ላንዱ—ለሌላው

ላንዱ አሳልፎ ሰጠ

አንዱ ላይ—ተደራርቦ

አንዱን—አልፎ አልፎ

አንዱን—አያለ—ቀስ እያለ፣ አልፎ አልፎ

አንዱን—በጥር ጊዜ

አንዱን—ሁልህም

አንዱንም እንዳትደርስ፣ ማናቸውም ዝር እንዳትለ

አንዱ ላንዱ—እኩል በኩል

አንዱን—ትርጓሜ መጻሕፍት

አንዱን ቃል—የተባበረ የብዙ ሰው ነፃርና ድምፅ

አንዱ በላኝ—1.አስጥለኝ

—2.ጋብዘኝ

አንዱ በቀል—ታናሽና ታላቅ የሌለው ልጅ

አንዱ ላንዱ—ተራ በተራ

አንዱን ያህል—በጣም ትልቅ

አንዱን—እግዚአብሔር

አንድት :

በምን አንድት—በምን አቅሚ

አንድትን በላው—አላዘነኝ

አንድትን ደንዳና—ቻይ፣ ታጋሽ

አንድት ጥኩርህራሄ የሌለው

አንድት ቀቢ ጠጣ—የልቡ ደረሰ

አንድትን—ጠንካራ ፣ አሞታም

አንድትን ቁጥር—ተርቦ

አንድትን ጽጥር ያጠራቀመውን ገንዘብ ሌባ ሰረቀው

አንድት—የምወድህ (የምወድሽ)

አንድትን ለለበኝ—በጣም ራብኝ

አንድት ራሱ—የልቤ ደረሰ

አንድት ነው—ፍቅረ ነው

አንድት ርቀታል—1.ተርቧል

—2.ተጻክሟል

አንድት ለአንድት—ሀሳብ ለሀሳብ

አንድት ለአንድት ተገናኝተዋል

አንድት በጣሽ—ወሽመጥ ቆራጭ ፣ አሳፋሪ

አንድት ለርሱ—የልብ አድርሰ

አንድት ለሳራራ—አናጻጅ

አንድት የለውም—ቆራጥ አይደለም

አንድት የሌለው—ጨካኝ

አናት አንድት—ሩህሩህ ነው

ሰውዬው እናት አንድት በመሆኑ፣ በሽተኛውን ረዳው

አንድት ወደደው—በጣም ወደደው

አንድት ነው—ከምራ ነው ፣ ቀልድን አይደለም

አንድትን ተናገረ—የልቡን፣ ያመነበትን ተናገረ

አንድት ደረሰ—የፈለገው ሆነለት

አንገት :

አንገት በባራ—1.ልብ ቅን፣ የማይኩራራ

—2.አይን አፋር፣ ጭምት፣ ትሁት

በአንገቱ ልታረድ አለ—አሻርረኝ አለ

አንገት ቀልሰሰሰ—ሾላኝ፣ አስመሳይ

አንገት ቢስ—አዘጋጅ የማያይ

አንገት ወፍረም—ትእቢተኛ

አንገት ደንዳና—1.ትእዛዝን የማይቀበል እብራተኛ

—2.የሚመጣበትን የማያውቅ

አንገትን መዘዘ—ለወሬ አቆበቆበ

አንገትን ነቀነቀ—ህተ

አንገትን አዋቃ—ተንገሽገሽ

አንገትን ደፋ—አዘነ

አንገትን ጠመዘዘ—1.ፊትን አህረ፣ አልሰማም አለ

—2.ቸል አለ

አንገታም አንገታህን—መለሎ መለሎውን

አንገት ለአንገት—ቅርብ ለቅርብ

አንገት ቀድ—በላይ በላይ

አንገት የሌለው—ይሉኝታ ቢስ

አንገት በላይ—ከልብ ያልሆነ ነገር፣ ለይሰማ

አንክ :

የለው ስጋ ለታኝክ—አትማ

አእምሮ :

አእምሮ ገዛ—ልቡ ተመለሰለት፣ የሚሰራውን አወቀ

አከመ :

አከም ለለ—ፀጥ አለ ፣ ጨመተ

አከረረ :

(ከረረን ተመለስን)

ፀገ አከረረ—ባህልን የሚጠብቅ ፣ ያለው አንዳለ እንዲቆይ የሚሻ

አከተመ :

ለከተመ—አበቃ

የእሱ ነገር አከተመ : አለቀለት : ሞተ

አከናበ :

በስድብ ለከናበው—በብዛት ሰደበው ለየስድብ ናፋ አወረደዉት

ለከናበ—ፈረደ

አምስት አመት ለከናበው ለአምስት አመት እንዲታሰር ፈረደበት

አከከ :

ለከከም ድሃ—መናጢ ድሃ

ለከከኝ ልከከህ—ጥላልኝ ልጥላልህ ለጠብቀኝ ልጠብቅህ

ለከከን ለረገፈ—ቸግሩን ተወጣ

ያከከ—የደሽየ

አካል :

ለካል መጠን—ጉልምስጥ

ለካላት—የኔ ውድ : የምወድህ : የምወድሽ

ለካሌ—ወንድሜ

ለካል ስንኩል—አካለ ጉደል

አካተተ :

ልካተተ—ጨረሰ

አካረለ :

(ከረረን ተ—ለከት)

ምስጢር ለካረለ—ምስጢር ገለጠ

አካፋ :

አካፋ እገር—ወልዶናና ሰፊ እገር

ልከርሚኝ

(ከረረን ተ—ለከት)

ለከርሚኝ—1. ትልቅ ቤት እልከሰራ ድረስ የሚቀለል ትንሽ ጎረ

—2. የትግር እህል ለእስኪያልፍ ድረስ የሚመገቡት እህል

አከማተረ :

ገምባሪን ለከማተረ—ተቀየመ ለተቆጣ

አኹን :

ለኹነት—በፍጥነት

ለኹንለታ—በቀደምለት

ለኹንሚ—በሉ ብሉ

አሁንግ እራሴ ላይ ሊወጣ ምንም አልተረው

ለኹንስ! (የመሰለቸት ስሜት መገለጫ)—ከእንግዲህስ ወዲያ

ለኹን ባሁን—ከምንጊዜው

አኹን ባኹን ሞለጧኝ

ለኹን ለኹን—ሳይቀይ ሳይዘገይ : ምንም ሳይሆን : በድንገት

ለኹን ለኹን ለላኝ—በለው በለው አልኝ ለከጀለኝ ለአግረኝ

ለኹንም ለኹንም—መልሶ ቀልሶ

ለኹን ካሁን—ከመቼ መቼ

ለኹን ካኹን ይመጣል ልል ሁለት ልዓት አልፈ

አወረ :

ልቡ ታወረ—ግስተዋል አቃተው

አወረ ልብ—ደንቆሮ : አላዋቂ

አወረን መጣሁ—አስቀድሜ ሳላውቀው በመላ : በግምት መጣሁ

አወር እንጀራ—እይን የሌለው እንጀራ

አወር እከክ—እኩና መግል የሌለው እከክ

የወር የድንብር—የመዘላበድ

ገንዘብ ልሳውርታል—ትእቢተኞች አድርጎታል

አወረደ :

(ወረደን ተ—ለከት)

መሃላ ለወረደ—እንዲህ ባለህ ግል አል

መቻላ ለወረደ—መቼ መራ

ማወራረጃ—መጠጥ : ከምንብ ጋር የሚቀርብ

ልስወረደ—ጽንሰ ወጣ (ያሰጊዜው)

አወቀ :

መጣፍ ለዋቂ—ሊት

ሳላውቀ ነው የሰረሁት—ተላሰኜ

ስራ ለዋቂ—ባለሞያ

በወቀ የተሰራ—ጥሩ ሆኖ የተሰራ

ነገር ለዋቂ—ጠበቃ

ለላዋቂ—ደንቆሮ

ለወቃት—ተገናኝተ (በግባረ ሥጋ)

ለዋቂ—1. በአድሚው የሰለለ

—2. የተገፈ : የተመራመረ

ለወቂ ለደገሁት—ሆንባዬ አደረግሁት

ለውቀ ለበድ—ሳያብድ ያበደ
ለውቀ ፈረንጅ—የፈረንጅን ውጫዊ ሁኔታ ብቻ የያዘ
ለውቀትህ ለውቀቴ ነው—ካንተ የተለየ አላውቅም
ለውቀልኝ—መስክርልኝ
ለውቀበት—በልሃተኛ ሁን
የልጅ አዋቂ—ጭምት፣ ቂምነገራም
የምድር አዋቂ—ጠንቋይ
የልብ ለውቃ—ስልጡን አሻከር

አወደ :

አወደ አወደ—የሚገርም የሚደንቅ ነገር

አወደ :

አወደ አመት—ዓመት በአል
አወድ ወደቀ—በሸንጉ ተጋለጠ
አወድ ይጣልህ—መቀመጥ ውረድ

አወጀ :

ላዋጁ ያህል—ለይስሙላ
ለይን ላዋጁ ሆነበት—ሁሉን ፈለገ ፤ የሚመርጠውን አጣ
ያዋጁን በፆር—ግልጹን በምስጢር

አወጣ :

ምላስ ለወጣ—መናገር ፣ መለፍለፍ ጀመረ
ምስጢር ለወጣ—ምስጢር አባከነ
መልክ ለወጣች—ቆንጆ ሆነች
መሪት (ርስት) ለወጣ—መሪት አገኘ
ሹመት ለወጣ—ሹመት አገኘ
ሸበት ለወጣ—ሸበት
ቀንድ ለወጣ—1.ጨስ ፤ ተናደደ
—2.በጣም አረጀ
ቂጥኝ ለወጣ—ቂጥኝ ያዘው
ተዝካር ለወጣ—ተስካሩን ደግሶ ጋበዘ
ተውጣጣ—ከየቦታው ተሰበሰበ
ነፍስ ለውጭ—አስደንጋጭ
ነገዱ ያዋጣል—ንግዱ ያተርፋል
ለመል ለወጣ—ጥሩው ጠባዩ ተለወጠ

ለረቂ ለወጣ—አረቂ ጠመቀ
ለስወጣሁት—አስታወክሁት
ለወጣጡ ያምራል—ዛጋው ያምራል
ለወጣጣ—ምስጢር እንዲነገር አባበል (አዋጣው)
ለዋጣ—የገንዘብ ተራድኦ አደረገ
ለዋጣሁት—ምስጢር እንዲነገረኝ አደረግሁት (አወጣጣ)
ለውጣኝ—አድነኝ
ለውጫጭኝ—አፈርሳታ
ለውጣ ጠረን—ሀይለኛ ሰው
ለውጭኝ እገፈ—ላምልጥ ፤ ልፈትለክ
ለይን ለወጣ—ባለገ ፤ ደፋር ሆነ
ለይወጣውም—ንፋግ ነው
እንዳወጣ ያውጣ—እንደሆነ ይሁን
እውነት ለወጣ—ርግጡን ተናገረ
እገሪ ለውጭኝ—እብስ ፤ ፈትለክ
እገር ለወጣ—መዞር ጀመረ
ከመከራ ለወጣ—ከመከራ አዳነ
የማያዋጣ ጸሎት—የማያዛልቅ ጠባይ (አመል)
ገንዘብ ለስወጣኝ—ገንዘብ እንድከፍል አደረገኝ
ጡት ለወጣች—ጡት ኔገጠኝጠች
ጭራ ለወጣ—አበደ ተናደደ ፤

አዋለ :

ለገዳይ ለዋለ—ልእንድ ነገር አወጣ (ገንዘቡን)
ሴት ለውል—ከሴቶች የማይለይ ፣ ርምጥምጥ
ነፍስ ለዋለ—ነፍስ አወቀ (ህፃን)
ነፍስ ለውል—እንጀራ
እስሩን ለዋለ—ጽጠረ
ከብት ለዋለ—ከብት አገደ
ወሎ ለዋለ—ቀኑን ሙሉ ሲለቀስ ዋለ (ለሞተ ሰው)
ወሎ ለበል—ለመንገደኝ የሚሰጥ አበል
ጠም ለዋለ—ምግብ ከለከል

አዋሽ :

—1.ለጋስ
አዋሽ ነው—ለጋስ ነው
—2.ትልቅ
በአዋሽ በርሜል የተጠመቀው ጠላ አገር ምድሩን አሳከረው

አውራ ፡

አውራ ሊለት—ውድቅት
አውራ መንገድ—ትልቅ ጉዳና
አውራ ሰው—1. የቤተ ሰብ ኃላፊ 2. እምነት የሚጣልበት ቁም ነገረኛ ሰው
አውራ በገ—ያልተቀጠቀጠ የበግ አውራ
አውራ ተሲያት—ቀትር ፡ ስድስት ሰዓት
አውራ ነገር—ቁም ነገር ፡ ርአስ ነገር ፡ የነገር መሰረት
አውራ ለዘል—ድርስ ጊደር
አውራ ከተማ—ዋና ከተማ
አውራ ጠላት—ከፉ ደመኛ
አውራ ጣትን ጠባ—አላዋቂ ሆነ
አውራ ጣት—ወፍራም ጣት
አውራ ፍየል—ያልተወቀጠ ፍየል

አውሽልሽለ ፡

ነገረ ውሽልሽል—ቁም ነገር የሌለበት ፡ ውል የለሽ ነገር

አውተፈተፈ ፡

ውተፍተፍ ስራ—የይድረስ ይድረስ ስራ

አዘለ ፡

ለቆ ለዘል—የግብር ይውጣ ረጂ
ሲያዝሉት ይነቁ—ሲረዱት ፡ ሲደግፉት ይጎዳ
ለዝሎ ኖረ—ሲረዳ ኖረ
ለይት እንባ ለዘለ—አይት እንባ ቋጠረ

አዘነ ፡

ለዘን ተቀመጠ—ለቅሶኛ ተቀበለ
ለዘን—ለሀዘነተኛ የሚወሰድ ምግብና መጠጥ

አዘዘ ፡

ለውነት ለልታዘዘው ለለው—ለውነት ደክመ
ለዘዘበት—1. መከራ መጣበት
—2. ከፉ አጋጣሚ አጋጠመው
ለዛኹ ናዛኹ—የበላይ አለቃ

አዛር ፡

አዛር ነብት—ተባላሽ

አዞረ ፡

ማዞረያ—የሰልክ ቤት
ራሱን ለዘረው—1. እደናገረው
—2. ራሱ ጽው አለበት
—3. አሰከረው

አየ ፡

መታያ—ገጽ በረከት
መከራ ለየ—መከራ ደረሰበት
ምን ታይተታል—ምን አስቧል
ምን ለየዝኝ—ምን ነካው (ለታመመ ሰው)
ሰው ለየ—ፈረደ
የሰው እጅ ለየ—በሰውኝ አለ ፤ ደኸየ
በጠላት ላይን ለየ—እንደ ጠላት ለየ
ቢስ ላይይህ—ከፉ ነገር አይግጠምህ
ባይት ቂጥ ለየ—ገረመመ ፤ በንቀት ተመለከተ
ለስተያየ—አወዳደረ
ለታስተያየው—ስለእሱ አታስብ (ለቅልሽልሽታ)
ለዙሮ የማያይ—ይሉኝ የማይል
ለየሁ ለላለም—አልበቃውም ፤
ለስት እንጀራ በልቶ አየሁ ለላለም
ለየሁለት—ታዘብሁት
ለየህ!—ልብ አልከው ፤
ለየህልኝ?—ነገሩን ተረድተኸዋል?
ለየበት—1. መብላት ከለከለው ፤ ሳይበላ ጠገበ
— 2. ፈረደበት
— 3. የልቡ ክፋት ችግር አስከተለበት
ለየኝ ለላየኝ ብሎ—ተደብቆ ፤ ፈራ ተባ እያለ
ለየኝ ለላየኝ ለለ—በሰራ ሰነፈ ፤ ተደብቆ ክፋት ሰራ
እሳት ለየው—እሳት ነካው (ቢበስልም ባይበስልም)
እግዚር ለየ—ፈረደ
ክፉ ላይይህ—ከፉ አይድረስብህ
የጎደን ለየ—አይኑን አጣጥ አየ ፤ በንቀት ተመለከተ

አያት ፡

ከለያት ከቀድሞያት—ከብዙ ትውልድ ጀምሮ

አይን ፡

ለይነ ልም—ተንኮለኛ
ለይነ ሊባ—አመንዝራ ፡ ሸርመጣ
ለይነ ስጋ—በሕይወት
በአይነ ስጋ ለመገናኘት ያብቃን ፤ በሕይወት ቆይተን
ለይነ ስቡን ለለው—አይኑን አንጎደው ፤ መታው
ለይነ ሰውር—አይት የማያይ ፤ እውር

ለይነ ቀላዋቂ—ያየውን ሁሉ የሚከፈል
 ለይነ ቁራኛ—ሆነ ተበሉ የሚጠበቅ
 ለይነ በነ—ከጨንጎ ጋር አብሮ የሚገኝ ብልት
 ለይነ ባህር—ባህር የሚመስል ብኅብኅታ
 ለይነ ወገ—ቡዳ
 ለይነ ተኩላው ጠፋ—መላ ቅጡ ታጣ
 ለይነ ውሃ—ያንድ ነገር አዝማግያ
 ለይነ ደረቀ—የማያፍር
 ለይነ ገሀይ—ገምት
 በአጼነ ገመድ ነው ለክቶ የሰጠኝ
 ለይነ ገብ—የሚግርክ
 ለይነ ገበኛ—ሰላይ
 ለይነ ጥላ—የሰንፍና መንፈስ
 ለይነ ቀለ—ቅናት ያዘው
 ለይነ ተንከራተተ—ጓጓ
 ለይነ ተገለገለ—ደነገጠ
 ለይነ ታወክ—አላይ አለ
 ለይነ ደገደገ—ፈዘዘ
 ለይነ ጠገበ—በማየት ረካ
 ለይነ ጠፋ—መያዣ መጨበጫው ጠፋው
 ለይነ ባዝነ—ተቅበዘዘ
 ለይነ ብር ለለ—ከሳ ገንደገደ
 ለይነን ባይነ ለየ—አስመስሎ ወለደ
 ለይነን ተክለ—ትክ ብሎ አየ
 ለይነን ሰካ—ባለማቋረጥ አስተዋለ
 ለይነን ለፊመይ—ተስፋ አደረገ ሰፈራ
 ለይነን ለነሳ—አይነት አቀና
 ለይነን ለያሳየኝ ለለ—መርዞ ያዘ ሰማድ አደረገ
 ለይነን ገደለ—አይነት አጨለገ ሰጠቅረ
 ለይነን ጣለ—ተመኘ ሰጠናውን ባንድ ነገር ላይ አደረገ
 ለይነን አጠቡኝ ለለ—ፈጽሞ እምቢ አለ
 ለይነን ገለጥኩ—ነገሩን ተረዳሁ ሰጠቅሁ
 ለይነን ላፈር—እንዳላይህ ሰጠቅሁ ሰፍረተቢስ
 ለይነን ላፈር ለለ—ረገመ ሰጠላ
 ለይነ ላይነ—ፊት ለፊት ሰጠካል
 ለይነ ላይነ ተሳበረ—ተፈራራ ሰጠቅረ
 ለይነ በቀና ይሰፍራል—የክፉ መጨረሻ ነው
 ለይነ ባይነ—ወዲያውኑ
 ለይነ ለወጣ—ሀፍረት አጣ
 ለይነ ለዋጅ—ዘዋሪ አይነ ሰማድ ሰጠው ያጣ
 አይነ ለዋጅ ሰለሆነበት እንዲገም ሳይዝ ሄደ
 ለይነ ለውጣ—ባለጌ ሰጠላ
 ለይነ የበላ—አይነ አውጣ
 ለይነ ለፋር—አንገተ ሰባራ

ለይነና ለፈር—ተጣይ ሰጠላ
 ወንድማማቾች ለይነና አፈር ከሆኑ ሰንበተዋል ሰጠላ
 ያይነ ቀብ—ያይነ ሽፋን

አይጥ ፡

አይጥ በበላ ጻዋ ተመታ—እንዲሁ ሰጠላ
 አይጥ ለበላ—ገብ አገባ ሰጠላ
 አይጥ ለፍ—ጥጥጥ
 አይጥና ድመት—ተጠቂና አጥቂ
 የአይጥ ምስክር—የወገን እርዳታ

አይለ ፡

አይለ ፈንታ—ጥፋ ሰጠላ
 ያልታደለ—እድለቢስ
 ያደለው—የተባረከ ሰጠላ
 ፍርድ ለደለ—በየነ

አይመ ፡

አይመ መታ—ሴራ አደረገ

አይረ ፡

ለፍታ ለደረ—አሽከርነት ገባ
 ለገዢ ለደረ—የጽድቅ ስራ ስራ
 ለጻር ለደረ—ከወንድ ጋር ልታድር
 መሬት ለደረ—ሳይታረስ ቀረ
 መሬት ጠም ለደረ—ሳይዘራ ቀረ
 ማደሪያ—በአገልግሎት የተገኘ የወታደር መሬት
 ሳይታረስ ለደረ—ሳይታረስ ቀረ
 ሰይጣን ለደረበት—ሰይጣን ያዘው ሰጠላ
 በጅ ለደር—ያለ
 አደደር—ቆይቶ ቆይቶ
 አደደር—ክፉ ነገር አይምጣ
 ለደረህን—እስኪ አግኝቷል
 አደራህን ሰጠላ ሰጠላ ተገናኝተን ነው ሰጠላ
 ለደራ በላ—እምነት ቢስ ሰጠላ
 ለደራ ለለ—አፍረ
 ለደራ ከታች—የታመነ ሰጠላ
 ለጻር ሰጠላ—ራሱን ቻለ ሰጠላ
 ለጻር ለደበለው—እንቅልፍ አልነበረኝም

አዳሪ ብዩ—ትዳሪ ብዩ ፡ ኑርዩ ብዩ
አዳር ቀና—አዳር ሰላ ፤ ግሰፊያ ሆነ
አድር ብዩ—ተለማማጭ
አዳሪ አወጣ—ጨረለቀ
አዳሪ ወጣ—ወገቡን ሞከረ
ዘብ አደረ—ጠበቀ
ዳር አዳሪ—ወንበዴ
ጠም አዳሪ—ምስኪን

አደረቀ ፡

ምቸ አደረቀው—ምቸ ክፉኛ መታው

አደረገ ፡

ልብ አድርግ—እስብበት ፤ ተጠንቀቅ
ምን አደረገኝ—ምን በደለኝ
ሹም አደረገ—ሹም ሹመ
ቂል አደረገው—አሞኘው
አደረጋት—በግብረ ስጋ ተገናኝት
አድራጊ ፈጣሪ—ባለሙሉ ስልጣን
እንደተ አድርገ—እንዴት ሊሆን ይችላል

አደሰ ፡

አዲስ ነገር—ዘመን አመጣሽ

አደባባይ ፡

ባደባባይ—ሰው ባለበት
ደደባባይ ሰው—ነገር አዋቂ ፤
ባደባባይ ሰደበው ሰው ሁሉ እየለማ ፤ በሰው ፊት
ደደባባይ ምስጢር—ሁሉም የሚያውቀው

አደብ ፡

አደብ ገዛ—ዝም አለ ፤ ጨመተ

አደገ ፡

ልቡ አደገ—ተበተ ፤ ተኩራራ
ማደገ—እሰው ቤት ያደገ (አባትና እናት የሌለው)
ስድ አደገ—ያልተቀጣ ፤ ማንዘራሽ

አሳዳጊ የበደለው—ያልተቀጣ ፤ ባለጌ
ለሽከር አደገ—ቤተ መንግሥት ያደገ
አብር አደገ—1. ጓደኛ (የልጅነት)
—2. የኖረ ጠባይ
አደገህኩ—ለዚህም ደርሰሃል ወይ ?
አደገህ አደገህ ለለ—አለሁ አለሁ አለ
እንዳደገ ይደገ—እድሉ ያውጣው
ድዛ አደገ—የደሃ ልጅ

አዳጠ ፡

ምላሱን አዳጠው—ነገር አመለጠው

አድባር ፡

የ፤ አድባር—የ፤ ተንከባካቢ

አጀበ ፡

ሆደን አጅቦኛል—የበላሁት አልተሰማኝም

አጅራ

አጅራ—ጉበዙ ፤ ቀፍጣናው

አገመ ፡

ለገም ጠቀም—ያዝ ለቀቅ
ሰውየው ልጅቱን አገም ጠቀም ያደርጋታል ፤ አንዴ ስድብ አንዴ ምስጋና ያፈራርቅባታል

አገር ፡

ሁሉ አገርሽ—በየሄደችበት የምትለምድ
ባለገር—የገጫር ሰው
ባገር ፊት—በብዙ ሕዝብ ፊት
ባገር ፊት ነው የተናገረው
ለገሩ ሁሉ—ሕዝቡ ሁሉ
ለገራው—ኦሞረው ሕዝብ
ለገር ላገር—በየቦታው
ለገር ምድር—እጅግ በጣም ብዙ
ለገር ቂጥ—እጅግ የራቀ ፤ ታች አገር ፤ ላይ አገር

ለገረ ገብ—የሌላውን አገር ልምድና ስርአት የልመኔ
ለገር ለዋይ—ጀግና
እንዳገሩ—እንደ ባህሉ
እንዳገሩ ይኖሩ እንደ ወንዙ ይሻገሩ
ያገር ቀንድ—ዋና ሰው ፡ ሽማግሌ

አገበ ነገበ ፡

አገበ ነገበ—ሚስት አገባ ፤ ተዳረ

አገና ፡

አገና ተማታ—በዋጋ ተሰማማ

አገናኘ ፡

ጥጃዋን አገናኘ—እንድትጠባ አደረገ

አገጭ ፡

አገጪ መተ—እረፍተ ቢስ ፤ ዐይን አውጣ

አጉራ ፡

አገራ ዘለል—ከባኋ ቤት ጠፍቶ የሄደች ሴት
አገራህ ጠናኝ—ጭብጥህ ጠነከረብኝ

አጋም ፡

አጋም ለዙርበተ—ጥርስህን ተነቀሰው

አጠረ ፡

ቃል አጠረው—መግለጽ አቃተው
ባጭሩ—ነገር ሳይበዛ ፤ ባጠቃላይ
ባጭሩ ያደረው—እድሜ የሌለው
ባጭር ቀረ—ተቀጨ
ባጭር ለታልም—አሳብ ውሴን አትሁን
ለርቆ አጠረ—አደጋ ሳይደርስበት ጠላትን ተከላከለ ፤ መጠባበቂያ አበጀ
(ለሚመጣ ክፉ ነገር)
ለጭር ቆርቋኝ—ታናሽ ታሪክ
ለጭር ቃል—ዝብዝብ የሌለበት ነገር
እጅ አጠረው—ገንዘብ አለቀበት

እጥረተ—አለመብቃት
እጥር ምጥን ለለ—ድልድል ሆነ
ወጥ / መጠጥ አጠረ—ሳይበቃ ቀረ

*አጠቀ ፡

ባጭር ታጠቀ—ለስራ ተዘጋጀ

አጠቃ ፡

በሬው ላሟን አጠቃተ—ላሟን ሰረራት

አጠበ ፡

ቢያጥቡ ለይጠራ—ቂመኛ ሰው
ታጥበህ አርዳኝ—ስራ የማይሆንልት
ታጥቦ ጭቃ—ተመልሶ እዚያው ፤ ቢመክሩት የማይገቡሁ
ለጥበህ እዘን—ሲያጥ ቡት የሚለቅ ጥለት
ለጥቢ—ምላጭ ሌባ
እጄን አጠበኝ—ክፉኝ ቆረጠኝ ፤ ጥለጫኝ
እጥብ ያለ—ዋና ሌባ
ገንዘቢን አጠበኝ—እያዋዛ ወሰድብኝ

አጠነ ፡

እንዳጠነ ታጠነ—ተሟሟሰ
ማጠኔው የተበጠሰ—ፈሴን የማይደገር

አጠነጠነ ፡

ወረ ለጠነጠነ—ወረ ከወዲያ ወዲህ አመላለሰ

አጠድ ፡

አጠድ ክፉ—ምግባር ያነሳቸው አሽከሮች

አጠጠ ፡

አጥጥ ሙጥጥ ለለ—ጨርሶ አነሰ

አጠፈ ፡

ማጠፈያው አጠረው—መልስ ጠፋው ፤ ተደናገረው ፤
የሚያደርገውን አጣ
ቀሉን አጠፈ—ከዳ

አጣ ፡

ባጣ ቀደኛ—የተሻለ ካልተገኘ
ተጅ ለተጣ—አትደህይ
ለጣ ነጣ—ፈጽሞ ደኸየ የየእንጀራ ገመዱ ተበጠሰ

አጣራ ፡

('ጠፊ'ን ተመልከት)

ለጣሪ ኮሚቴ—ጉዳይ የሚከታተል ኮሚቴ
ለጣራ—1. ጉዳዩን በወግ አወቀ
—2. በሙሉ ሸጠ

ለጣሪኝ—በሙሉ ወሰደብኝ
ለጣርተህ ተናገር—ገልጽ አድርገህ ተናገር
ለጣርተ ያነባል—ባይላላት ያነባል
ለጣርተ ያውቃል—ይህኖ አድርጎ ያውቃል
ጠጁን ለጣራ—ጠጁን አጠለለ

አጣፋ ፡

መታጠፊያ—መዞሪያ (ለመንገድ)
ማጣረያው ለጠረው—መያዣ መጨበጫው ጠፋው
ለጣፋ—ሁለት ጊዜ በልጠ የእጅግ ላቀ
አጥና ዘርጋ የሚል—1. ወገበ ተቀጥ
—2. ተለጥጥኞ

አጥ ፡

አጥ ረገጥ—አካባቢ ፡ ፊት

አጥም ፡

አጥመ ርስት—ሲያያዝ የመጣ ርስት

አጥንት ፡

ባለአጥንት—ከትልቅ የተወለደ
አጥንት ጥሩ—የጫዋ ልጅ
አጥንት ገልጥሞት የሚያገለግል—ለእድሜ ሙሉ የሚያገለግል
አጥንቱ እሾህ ሆኖ ይወጋህ ለለ—ፈጽሞ ረገመ
አጥንት የለሽ—ወሽጥኝ
የጀርባ አጥንት—በጣም አስፈላጊ

አጨበጨባ ፡

ገንድ እጅ ማጨዝጨዝ—የማይላካ ሰራ
አጨዝጨቢ—አጋኖች ፡ አለሁ አለሁ ባይ
አስጨበጨቡ—ይበል ይበል አሰኘ
አጨዝጨቢ—አድርባይ

አጨደ ፡

ሆደ ማጨድ—ከፋ ሰው
ማጨድ አገር—ጉባዛ አገር
ማጨደ ነፃ—እጅ ደረቅ
አጨዳዩ ርገፍ ለለ—ተጣደፈ
አጨዶ ገብ—ማን ዘራሽ

አጫረ ፡

ጠብ አጫረ—ጠብ አነሳ

አጸድ ፡

አጸደ ነፍስ—የነፍስ ስፍራ ፤ ገነት
አጸደ ስጋ—ምድር

አፈረ ፡

ለይነን ላፈር —1. ይሙት
—2. ፍጹም ጥላቻ

አለቃዬ አይገህን ላፈር ብሎኛል ፤ ያረገሁትን ሳላውቅ (እኔን ማየት
አስጠልቶታል)

አይፈር ለፊቱ—ጎበዝ ጨካኝ
ላፍረቱ ነው የተናገረው—በቸግረው ነው ፤ ይለው ቢያጣ
አይን አፋር—አንገት ሰባራ
አፍረተ ቀልን መስበር—ይሉኝ አይል መሆን
አፍረተ ስጋ—ገመና
አፍረተ ቢስ—ሰውን የሚያፍር ፤ የዶር አይን የበላ
አፍረቱን ጣለ—ተጋለጠ
አፍረት የለሽ—ግንባረ ደረቅ

አፈረሰ ፡

('ፈረሰ'ን ተመልከት)

ቀስናውን አፈረሰ—ተራ ሰው ሆነ

አፈር ፡

አፈሩን ገለባ ያድርገለትና—ምህረት ይስጠውና
አፈር ሆነ—ወደ መሬት ተመለሰ
አፈር መለሰ—ቀበረ

አፈር መለስ—ሀይለኛ መጠጥ፣ ሞት አፋፍ የሚያደርስ
 አፈር መስላል—ነጭዋባ ሆኗል
 አፈር መሬት በላ—ሞት፣ እጅግ አድርጎ ተዋረደ
 አፈር ቀመስ—ተቀዘረ
 አፈር ቃም—ሙት
 አፈር በተነ—ሙትን ተሰናበተ
 አፈር በተና ማለ—እንደአባራው ያድርገኝ አለ
 አፈር ብላ—ሙት

አፈር አልባሽ—1. ባል ወይም ሚስት
 —2. ቀባሪ

አፈር አፈር ይላል—እምክ እምክ ይላል
 አፈር ይቀለለው—ምስጋና ይድረሰውና
 አፈር ይበላጃ—1. እኔ በፈንታው ልሙት
 —2. እንደትገኝላቸዋል

አፈር ይፈጫል—ሕጥን ነው
 አፈር ገፊ—አራሽ፣ ገበሬ
 አፈር ጠፈው—1. በባእድ አገር ሞተ
 —2. አገሩ ተመልሶ ሞተ

አፈር ፈጭተው ያደጉ—አብረው ያደጉ
 አፈር ፋር—አፈር መስል

አፈርሳታ፡

አፈርሳታ አወጣ—አጥፈን ኦጋላጠ (በሰበሰባ)

አፈስ፡

አመድ አፋሽ— የረዳው የማይከፋው በጣም ቸር
 አፋሽ አከንፋሽ— ምን ላድርግላህ ባይ፣ አወዳሽ
 አፋሽ አገንባሽ—1. ወጭ ወራጅ፣ ትንሽ ትልቁ ወዘተ
 2. ምን ልስራ ባይ
 ደም አፋሽ—ረዳት

አፈሰስ

ቀስናውን አፈሰሰ—ተራሰው ሆነ

አፈን፡

አፈነ—ሰውን ሰርቶ ፈንግሎ ወሰደ
 አፈን አፈን አደረገ—ሞት ሞት አደፈገ
 አፍን—1. የተቀሰበ

—2. ተገድሶ የተወሰደ

አፍን አፍን ተወዳለች—እንክብካቤ፣ እጅብ እጅብ
 የአፈና ጅብ—የተራብ፣ የማይጠግብ

አፈፍ፡

በአፈፋ በገይፋ—በቀፈፋ
 አፈፍ አለ—ፈጥኖ ተነሳ
 አፈፍ አደረገ—ቶሎ ያዘ
 አፈፍ አፈፍ አለ—ብድግ ብድግ አለ

አፋፍ፡

ካፍ ከወጣ አፋፍ—ይነዛል፤ ሁሉ ይሰማዋል
 አፋፍ ላይ ደርሶ ነበር—ማለቂያው ላይ ደርሶ ነበር
 የሞት አፋፍ—ምጥ፣ ጣር፣ ጭንቅ

አፍ፡

አፈላማ—ከብት እሰው ማሳ ገብቶ ሲበላ ባለቤቱ የሚከፍለው ገንዘብ
 ልገም አፍ—ፊት ብሎ የማይናገር
 ሙራ አፍ—ተከፈ
 ሙጢ አፍ—ነገረኛ
 ባፋ ተሸመ፣ ተዋረደ—(በመናገር)
 ሹል አፍ—ነገረኛ
 ባፍባፋ አገረሰው—መላልሶ አገረሰው
 ታፍታፋ—ላይጠራቀም፣ ሳይበዛ መስራት
 አፈ መምህር—የመምህር ምክትል
 አፈ ማር—ደግሞ፣ ጥሩ ገንግር የሚቻል
 አፈ ሰላም—ክፉ የማይናገር
 አፈ ቀቢ—ክፉ የማይናገር
 አፈ ብልጥ—ገንግር አላማሪ
 አፈፍ—ተናጋሪ፣ ለፍላፊ
 አፈ ከባድ—ያገኘውን ሁሉ የማይናገር
 አፈ ዘርጣ—ያገኘውን የሚናገር፣ ተሳዳሲ
 አፈ ወረባ—አፋ እንዳመጣለት የሚናገር
 አፈ ጪጫ—ገንግሩ የሚጣፍጥ
 አፋን ነጠበው—ሳያስበው ድፍረት ተናገረ፤ ነገር አመለጠው
 አፋን አዳጠው—ሳያስበው ክፉ ተናገረ
 አፋን ከረከመ—ዝም አለ፣ ከመናገር ተቆጠበ
 አፋን አጠፋ—የተናገረው ሳይሆንለት ቀረ
 አፋን ያዘ—ዝም አለ
 አፋን ይበላዋል—ተናገር ተናገር ይለዋል፣ መለፍለፍ ይወዳል
 አፋን ይይዘዋል—ይከክል አይናገርም፤ እንደብተቀና አይደለም
 አፋን ፊታ—መናገር ቻለ
 አፈን ቡዳቦ—አልናገርም፤ ዝም እላለሁ

ለፊን ይገር—ከጠበቃዬ ጋር ሆኖ
 ለፍህ ለድርግ—በላ፣ ቅመስ
 ለፍላፍ—ፊት ለፊት
 ለፍ ለስያዝ—መልስ አስጠ፣ ለሰኘ
 ለፍ ለስር—የግይናገር
 ለፍ ለወጣ—ተናጋሪ ሆኖ
 ለፍ ለይቸልም—ቋንቋ አይቸልም
 ለፍ ለፋን ለለው—አላናገር አለው
 ለፍ ለላ ለብ ለፋ—ሸንጋይ፣ አታላይ
 ለፍ ለፋን ለለት—እንጻይናገር አደረጉት ፤ እየተቀበበሉ ሰደቡት
 ለፍ ያለውጤፍ ይቆላል—ነገር አላማሪ
 ለፍህ ይረር—አትናገር
 ለፍህን ዝጋ—አትሰፍልፍ
 ለርዝም ለፍ—የጥቅጣጣ አፍ
 ለሳት ለፍ—ለፍላፊ፣ ተናጻፊ
 ለስስት ለፍ—ውስጠ ክፉ
 ለሾህ ለፍ—በነገር የሚወጋ፣ የጥግግ፣ ሙጢ አፍ
 ካፍ ዝወጣ ለፋፍ—ከተነገረ ሁሉ ሰው ይሰጥል
 ከፍታፍ—ጅላጅል፣ ነሆለል
 ወረንጦ ለፍ—ነገር ለቃሚ
 የፈረንጅ ለፍ—የፈረንጅ ቋንቋ
 ያፍ ወለምታ—ባይታሰብ የተነገረ
 ፍየላፍ—ለፍልፍ የግይታከተው

አፍላ :

ለፍላኝ እንጂራ—ወዲያው ተባክቶ የተጋነረ፣ ያልባካ
 ለፍላ እንቅልፍ—ገና የተጀመረ እንቅልፍ፣ ከባድና ብርቱ እንቅልፍ
 ለፍላ ጊዜ—የወጣትነት ጊዜ
 ለፍላ ጦር—ብርታት ያለው ጦር
 ለፍላ ጨዋታ—ዋናው፣ የጥቀው ጨዋታ

አፍንጫ :

የሽንገሪ ለፍንጫ—እጅግ በጣም ትንሽ
 ለፍንጫ ለቀልጥ—ወርጭ፣ ብርድ

አፍኦ :

ለፍላ ወጣ—እላሪ ተቀመጠ

እህል :

እህላም መረት—እህል ግፍራት የሚያውቅ መረት፣ ለም መረት
 እህል በህል—1. የጦም ምግብ
 —2. ግጣፈጫ የሌለው ምግብ

እህል ቀንጆ—መልክን የሚያሳምር እህል ነው
 እህል እህል ለይልም—አይጥምም
 እህል ለላሰኘውም—ምግብ አልፈለገውም
 እህል ውሃ በለው—ምግብ ስጠው
 እህል ውሃው ለልቁል—በቅቶለታል ፤ እክትሞለታል
 እህል የቀመሰች ለትመስልም—መንምናለች
 እንደ ሰው እህል የምትበላ ለትመስልም—ቆንጆ ናት
 የእህል ቤት—መብላት እንጂ ሥራ የማይሠራ

እለት :

እለት ሞት—የሞት ቀን
 እለት ቀን—ከጧት እስከ ማታ
 እለት ጠብ—ቀርቼ የሌለው ጠብ
 የእለቱ ለት—በዚያው ቀን
 የእለት የእለቱን—የየቀኑን
 ያንለት—አንድ ቀን

እልም :

እልም ለለ—ጠፋ
 እልም ያድርገው—ባይገለጥ ይቅር ፤ ድራቹ ይጥፋ
 እልም ድርገም ለለ—ፈጽሞ ጠፋ

እመጫት :

ከመስመር በላይ በተጨማሪ የተጻፈ ጽሕፈት

እማኝ :

ርጥብ እማኝ—አዲስ እማኝ

እምር :

እምር ታህል—በጣም ትንሽ

እምቡጥ :

እምቡጥ ጣለ—ፍሬ ለማፍራት ጀመረ

እምዬ :

እምዬ ቀለት—አዩ ቅሌት

እራት :

የባሕር እራት—የከተራለት የሚበላና የሚጠጣ
 የዳኛ ራት—መጥን፣ መተያያ

ደረጃ አራት—ትንሽ ክር (እመርፈው ላይ የሚቀር)
ታዲያ—ሲያረጁ የተገኘ አንጀራ፣ ሀብት፣ በስተኋላ የተገኘ ሀብት
ቲዋ—የኔ ፍትር
ፊት—1. የባለቤት እራት
—2. እዲስ ማር

አራት—ነገረ መራራ
አራት አራት ይላል—የሚናገረው ያስቀይማል

ገብ—እሩህሩህ

ፊት እሳት ሆኗል—አተኩሷል
ነታፍ—ለፍላፈ
ሳቱ እይም አልተወኘ—መዘዙ አለቀቀኝም
ሳት ሆኗል—በጣም ተወዷል
ሳት ለባሶ፣ እሳት ጉርሶ መጣ—ፈጽሞ ጨካኛ፣ ተቆጥቶ፣ በጣም ተናዩ
ሳት ነው—ጉበዝ ነው
ሳት ለእሳት—ሙሉ ለሙሉ
ሳት ካየው ምንለየው—በበለጠም ባይበስል ግድለም
ሳት ያላሰ፣ አሳት ያላፈው—በጣም ሙሉ
ሳትና ጭድ—አጥፊና ጠፊ
ሳት ጫረ—1. አጥል ነገር ቆስቆስ
—2. እሳት ከመንደር ወሰደ
ሰስተ—ተገኘልኝ፣ ተለዋዋጭ
ሰደድ አሳት—የሚካካ ቃጠሎ

እስከሆነ ድረስ—እስከ ተሳካ፣ እስከ ሰመረ
እስከ ማእዘኑ—ምን ማስቀያ አለው
እስከዚያው—እስከ መዳረሻው
እስከ ወዲያኛው—እስከ መጨረሻው
እስከ የሊለው—መጨረሻ አልባ

ሰፊ :

አስከስታ መታ—ሰውነቱን ሰበቀ (በዘፈን) እስከስታ ወረደ
ሰክስ አለብኝ—1. አለመጠብኝ፣ አቅያቂያለኝ
—2. ጨፈረብኝ

እርም :

እርምን ለወጣ—ለዘመዱ አለቀሰ ፣ ተስፋ ቆረጠ
እርምን በላ—ለዘመዱ ሳያለቅስ ቀረ
እርምን ቢናገር—አንድ እንኳ ቢናገር
እርምን ቢናገር የሰድብ መአት ወረደበት
እርም ነው—ክልክል ነው
እርም ታክል—በጣም ትንሽ
እርም አለ—ተወ
እርም ያለው ስጋ—የሚርቁት ነገር
እርም ያባቲን ስጋ—ሁለተኛ አላደርገውም
እርምህን—አንተን ወዳጄን
እርም ያርገብኝ—ወደፊት አልነካውም

እሺ :

እሺ ነገ—ቃልን አለመጠበቅ
እሺ በጉ አለ—ደግ ማለፊያ አለ
እሽባቦ እሽባቦ አለ—አሽበለበለ
እሺ ባቦ አለ—እንዳልክ አለ
እሺ አለ—ታዘዘ ፣ ከለከለ (ዝንብ)
እሺ አለኝ—አስፈቀደ፣ አስቀበለ
እሺ ይበልጣል ከሺ—መስማማት አያለያይም ፣ ይበጃል
ዝንቢን እሽ አይለውም—አይደፍረኝም

እቃ :

እቃ ገሲት—ቅራቅንቦ
እቃይን—ብልቲን
የወገ እቃ—የማእረግ እቃ
የወሃ እቃ—ውሃ መያዣ

እናት :

እናት ለደገ—ከናቷ የምትበልጥ
እናት መረት—የሰጡትን የሚያበቅልና የሚያፈራ
እናትህ ውሃ ተጋትህ አለ—የድካምን ዋጋ ከለከለ ፣ አስቀረ
እናት ናት—ሩህሩህ ናት
እናት ለይምራ—የክፉ ክፉ፣ ጨካኝ
የለገር እናት—1. በባላገር ከቤት እቤት እየዞረች የምትጦር አርጊት
—2. ሰው ደጋፊ

እንስት ፡

እንስት ሙረት—ወፍራምነት የሌለው ገብጋባ መረት

እንቁላል ፡

የለው እንቁላል—ከባእድ የተወለደ

እንቁላል ጣለ—እንቁላል ወለደ

እንቅርት ፡

እንቅርቲ ፈረጠ—በጣም ደከመኝ

እንብር ፡

እንብሩን ሳት—ይደዘውን አጣ ሰጠኝ

እንብርት ፡

እንብርቱን የተተነሱ—የሰጣውን የማይደብት

እንብርት የለሽ—ሆዳም

እንቧይ ፡

እንቧይ ሰበዘት—አካለ ሻካራ

እንቶ ፈንቶ ፡

እንቶ ፈንቶ—የግድረባ ፡ ተራ ነገር ፡ ርጋፎ ፡ ጥጋ የሌለው ነገር

እንካ ፡

እንካ በንካ—1. ውለታ መመላለስ

—2. ግድፋት ፡ አለግበርክት

እንዝርት ፡

እንዝርት ቂጥ—ቋንጥንጥ ፡ ዐርፎ የግድቶማ

እንደ ፡

ለው እንዳይሆን የለም—መላላት አይተርም

እንደልቡ—እንዳሰኘው

እንዳመጣለት—ላያሰበ

እንደምንም—በጥገር

እንደ ምንም ክረምትን አላልፈው

እንደ ቂጥ ይህር—ነውር አልባ ያልሆነ

እንደ ተከፈው—እንደ ፈለገው

እንደ ብጢው ይሁን

እንደ ነገሩ—1. ነካ ነካ

—2. እንደ ሁኔታው

ስራውስ እንደ ነገሩ ነው ፤ ውሽልሽል ነው

እንደ ውቃቢው—እንዳሰኘው

እንደ የቀሉ—እንደየአመሉ

እንደፍ ጥረቱ—እንዳሻው

እንዲሁ—ያለምክንያት

እንዲሁ መጣላት ይፈልጋል ፤ ያለምክንያት

እንዲህ ነው—ግለፈያ ነው

እንዲያ ነው እንጂ ፤—አበጀህ ፤

እንዲያ እንዲያ በሉት—1. አመስግኑት

—2. አስተናግዱት

እንዲያው—1. ሳይቸግረው

እንዲያው ሳይሆንለት ነካክቶ አስቆጣው

—1. ሳይቸግረው

—2. ከቶ

እንዲያው ምን ነካህ

እንዳለወገን አደረገ—አላግባብ ሰራ ፤ አጉላላ ፤ ጉዳ ፤ አበላሽ

እንዲያው እንዲያው—ብታልፈው ፤

እንዲያው እንዲያው—ብታስብበት ፤

እንደታ—በእርግጥ

እንደታ ፤ መጥቷል እንጂ

እንዳልሆነ ሆነ—1. ጠፋ ፤ ታጣ

—2. ተበላሽ

እንዳያየዙ—እንደ ሁኔታው

እንዳያየዙ ነው የነገር መሐጃው

እንዳፈቀደው ይሁን—የመጣው ይምጣ (የተሰፋ መቁረጥ)

እንዳፍህ ያድርገልኝ—እንደ ተመኘህልኝ ይሁንልኝ

እንዴታ ፡

እንዴታ—በእርግጥ ነው እንጂ

እንዴት ፡

እንዴት እንዴት—እንዴት እንዲህ ሊሆን ይችላል

እንጂ ፡

ለእንጂው ሲል—ለኑርው ሲል
እንጂ ሳበው—መተዳደሪያው ሳበው
እንጂ በሬው—ሰብታም
እንጂ ሪዩ ነው—መተዳደሪያው ነው
እንጂ ይገሳህ—ሀብት እጣ
እንጂ ወጣለት—ሀብት አገኘ
እንጂ ሪውን ለበሰለ—ተለግሞ የፈለገውን አገኘ
እንጂ ሪውን ይገራል—ይለግመጣል
እንጂ ሪላጊ—ሰራ ረላጊ
የእንጂ ለባት—ያልወለደ ለባት ፡ የናት ባል
የእንጂ ለናት—ያልወለደች ያባት ሚስት
የእንጂ ገመዱ ተበጠሰ—አጣ ነጣ

እንግዳ ፡

እንግዳ ነገር—ድንገተኛ ነገር
እንግዳ ቁርበት—ሴትኛ አላፈ ፡ ዘግዊት
እንግዳ ደራሽ—ሳያስቡት ድንገት የመጣ
የወር እንግዳ—የወር አበባ
ጥቁር እንግዳ—1. ጉንዳን
—2. ከባድ እንግዳ ፤ ትልቅ

እንፋጭ ፤

እንፋጭ—ጥኝ ሰው

አኞ ፡

አኞ—ችኮ ሰው

አኞኝ ፡

አኞኝ ለለ—ሰለኞ

አከደከ

አከደከ ሰይጣን—እንዴት የሚያስገርም ነገር ነው

አኩል ፡

አኩል ቀን—ቀትር
አኩል በኩል—ግጥሽ በግጥሽ

እከከ ፡

እከከ ለለኝ—ሰለኞኝ

እዝ ፡

እዝ (ተእዛዝ)—ቁጣ

እዣ፣

እዣን ጨረሰ—ትጣቱን ፡ መከራውን ፡ ስቃዩን ፈጽመ

አደረ ፡

አደረር—ቆይቶ ቆይቶ

አዳ ፡

ለአዳ ያለው—ለመከራ የዳረገው
ምን አዳ ለለበኝ—ምን ያስጨንቀኛል
ምን አዳዩ—ምን ቸገረኝ
አዳ ሆነበት—ኸክም ሆነበት
አዳ ሰርጉ—ተበደር የሚደሰት
አዳ በእዳ ሆነ—በእዳ ተነከረ
አዳ በደል—ካሳ
አዳ ተሚዳ—ያልታሰበ አዳ
አዳየ ሆኖ—እድል ሆኖ
አዳዩን ለሳዩኝ—እጅግ አስቸገረኝ
አዳው ለያልቀም—መከራው አያበቃም
ወይ አዳ—እንዴት ያለ ችግር ነው

አጅ ፡

ባለጅ—በረትና ወርቅ ሰሪ
ባዶ አጅ ቀረ—ምንም ገንዘብ አልተረፈውም
አጅ መርዝ—የመታው የማይድን
አጅ መናኛ—ባለቤትነት ሳይኖረው የሰው ገንዘብ የወሰደ
አጅ ርጥብ—ቸር ፡ እጅ የነካው የሚለመልም
አጅ ሰላም—አፈ ገራም ፡ የሰላም ሰው
አጅ ሰባራ—ግብዝ ሰራ የሰራ
አጅ ሰብ—ክፉ ሰው ፡ የሰው ማጥፊያ መድኃኒት
አጅ ሰራ—ቸር
አጅ ስንኩል—ጥያ የሌላት
አጅ ለአጅ—በመረዳዳት
አጅ በጅ—ወዲያው
የምሽጥህ እጅ በጅ እንድትከፍላኝ እንጂ ለነገ እንድትከፍል አይደለም

እጅ ብልህ—ሰራ አዋቂ
 እጅ ደረቀ—የቆረጠው ተክል የግደርቅ
 እጅ ጠብቀ—ጠላቱን እንዳይተናኮል የሚጠራው ዋስ
 እጅ ለመድ ለፋሽ—የረዳው የሚከዳው ፡ በጣም ቸሮ
 እጅ ለጠረ—ፍላጎቱን ለማርካት ገንዘቡ አነሰበት
 እጅ ጣለው—የተደረገለት ውሲታ አጋልጠው
 እጁን ሰጠ—ተያዘ ፤ ተማረከ
 እጁን ከብብቱ ለገባ—ፈጽሞ ሰነፈ
 እጁን ጨነበት—የራሱ አደረገው
 እጁን ተቆረጥሁ—ረዳቱን አጣፁ ፤ መሳሪያዬ ጠፋብኝ
 እጅ መንኻ—ገጸ በረከት
 እጅ በጅ—ወዲያው ወዲያው
 እንዱን እመም እጅ በጅ አርመው ጨረሱት
 እጅ ነሳ—ገንበስ ብሎ ሰላምታ ሰጠ
 እጅ ለላስገባም—አዝመራው አልታረመም ፤ አልታጠውም
 እጅ ለስነሳ—ሰላምታ አሰጠ
 እጅ ለዛወረ—ለከሳሽ ለቀቀ
 እጅ ለደረገ—ተረከበ
 እጅ ለውሰኝ—ምታልኝ ፤ በልልኝ
 እጅ እጅ ለለ—ሰለቸ ፤ ምግቡ መሸተት ጀመረ
 እጅ ከፍንጅ—ከተሰረቀው እቃ ጋር
 እጅ ፀፋ—ድምፅ አሰማ
 እጅ ለደር—የራሱ የሆነ
 ከጅ ወደ ለፍ—ሰርቶ ለሆድ ብቻ
 ከጅ በገንጩ—በሩቅ ካለ አጠገብ ያለ
 የጁን ለገኘ—የሰራውን
 እጅህ ከምን—ምን ይዘሃል

እግር ፡

ልጅ እግር—ወጣት
 በእገለ እግር—በእርሱ ረገታ ፡ ተተክቶ
 እግረ መንገዱን ጠየቀ—መንገዱን ለቆ ጎበኘ ፤ በዚያው ሲያልፍ
 እግረ ሙቀ—የእግር ብረት ፡ ባለበት ሰለት
 እግረ ሰላቢ—ኮቴው የማይሰማ
 እግረ ቀላል—ፈጣን
 እግረኛ—በበትሎ ፡ በፈረስ የማይጓዝ ፡ በእግሩ የሚጓዝ
 እግረ ነፃ—አጥል ነገር አስከታይ ፤ ገደቢስ
 እግረ እርግብ—እድላም
 እግረ ጭራር—ቀጭን እግር
 እግረ እውጭኝ—ሽሽት
 እግር መመለሻ—የመልከተኛ ድካም ዋጋ
 እግር በእግር—አከታትሎ
 እግር ተፈረሰ—በአስቸኳይ
 እግር እስኪነቃ ድረስ ቢኬድ—የትም ቢኬድ
 እግር ጣለው—ድንገት መጣ

እጣ ፡

እጣ ጣለ—እጣ የግደርሰውን ለየ
 እጣ ሰበረ—እጣ አዘጋጀ
 እጣ ወጣ—ድርሻው ለባለእድሉ ተሰጠ
 እጣዬ ሆኖ—እድሌ ሆኖ
 እጣዬ ለይደለም—አንግባባም
 እጣ ክፍል—እድል

እጥ ፡

እጡ ፋብ ለለ—ደንገጠ ፤ ውቃቢ ራቀው
 እጥ የሆነ ስምጥ—ድንገት ጠፋ
 እጠ መሰውር—እንዳይታይ ግድረጊያ (አሰማት)
 እጡን የጣለ ሰይጣን—ተግባሩ የሰይጣን የሆነ

እጥ ፡

እፍ ለለ—1. እሳት አነደደ.
 —2. ሽተተው
 —3. መብራት አጠፋ
 —4. ወሰን የሌለው ሆነ (ለፍትር)
 እፍ ያለኝ እንጀራ—በጣም ስለ እንጀራ ፡ ብን ያለ እንጀራ
 እፍ ያለ—ነፋስ የጠረገው ለጥ ያለ ግላ ፡ ምንም የሌለበት
 እፍ ያለኝ—1. ያበደኝ ፡ የለየላት ፡ የወጣላት
 —2. የኮራች ፡ የተጀነነች
 እፍ እፍ ለለ—እጅግ ተዋደዱ

እፍፍ ፡

እፍ እፍ ለለ—1. ሽታ ተጠየፈ
 —2. እንዳለለ ፤ አራቀ
 —3. ጊዚያዊ ፍቅር አኖረሰ
 —4. መላልሶ አነደደ

ከ

ከለሰ :

ተምህርት ከለሰ—ደግሞ ደጋግሞ አጠና
ክልሰ—ከነጭና ከጥቁር ዘር የተወለደ
ክልሰ ቃል—ከሌላ ቋንቋ የተዳቀለ ቃል
ክልሰ ብር—ያጤ ምኒልክ ብር
ክልሰ ጥይት—ከተተኮሰ በኋላ ቀለሁ እንደገና የተሠራ ጥይት
ክልሰ ክለሰ—የተተኮሰውን ጥይት እንደገና ሠራ
ጥይት ክላሽ—የተተኮሰ ጥይት እንደገና የሚሠራ ባለጥያ

ከለበሰ :

ክልብስ ለደረገ—ጥጥት አደረገ

ከመረ / ተከመረ :

ተከመረ—ዘሉ ወጣ
አንበሳው እበሬው ላይ ተከመረበት
ለተከመርብኝ—አትጫኝኝ
ፎቶ ብለህ ተቀመጥ ስምን እሰው ላይ ትከመራለህ ?
እገሌ ተከምር ተቀምጧል—ከፍ ብሎ ተቀምጧል

ከመጤፍ :

ከመጤፍ ለይቂጥርሞ—ይገቃል
ልንጠይቀው እቤቱ ድረስ ብንፈድ ከመጤፍ አልቂጠረንም ሆኖ አለን

ከረመ :

ለክርሞ—ለሚመጣው ዓመት
የጣያክርም በሽታ—ቶሎ የሚገድል በሽታ
የክርሞ ሰው—የሚቆይ ሰው
የክርሞ ጥጽ—የጣያድግ ; የማይሻሻል
ምንም ብለትና ብደክም የኔ ነገር የክርሞ ጥጽ ሆኖ ቀርቷል

ከረረ :

ነገር ለከረረ—አጠበቀ ለአልሰማሃ አለ
ነገርን ከከረረት መስማማት አይገኝም
ለታክርብኝ—አታጠንክርብኝ (ለነገር)
ከረረ—አጭር ; ድውይ
ከረር መታ—በከረር ተጫወተ
ከረር ገንባር—እድሜው የማያስታውቅ
የከረረ ጠጅ—የኖረ ; የደረቀ ጠጅ
የከረረ ጥል—የመረረ ጥል
በሁለቱ መካከል የከረረ ጥል ስላለ ባትገባበት ጥሩ ነው
ገረ/ቀኝ ለከረረ—ከመጠን በላይ ተለፈንጣሪ (ለፖለቲካ)
ጠመን ከር ዋለ—ላይበላ ላይጠጣ ጥለ
ጠጁ ; ጠላው ከረረ—ያለመጠን ደረቀ ለበላል

ከረተሰ/ክሮታሰ :

ክርታሰ ለናፈጠ—ክርታሰ ገፈፈ ለጠረገ

ከረከመ :

ተከርክሞ ተቀመጠ—ወዲያና ወዲህ ከግለት አርፎ ተቀመጠ
ለፋን ከረከመ—ከመናገር ተቆጠበ

ከርሰ :

ከርሳም—ሆላም ለቢበላ የማይጠገብ

ከሰለ :

ልብ ለክለል—አናላጅ
በንደት ከሰለ—በጣም ተናደደ
ለክሰለ—አናደደ
እናቱን አክስሎ ገደላት
የከሰለ እንጩት መስላል—ሰውነቱ ጠቋቂሯል
ክስል ክስል ለለ—ንድድ ገድድ አለ
ፊቱ ከሰለ—ጠቆረ

ክሰሰ :

ክስ በክሰ—እርስ በርስ
ክስ በክሱ የተሠራ ያበሻ ቀሚስ ለብላለች

ከሰከሰ ፡

አረሲን ይከሰከሰኛል—ራስ ምታት ያሰቃየኛል
ለጥሩን በላጋም ከሰከሰ—ጥቅጥት አድርጎ አጠረ
ከሰከሰ—ጥሩ አድርጎ በላ
አራቱን ከሰከሰኩኝ
ከሰከሰ ከደት—ጥቅጥት ፡ ልቅም አድርጎ በላር ከደነ
ገንዘቡን ከሰከሰ—ገንዘቡን አወጣ
ጠላ ከሰከሰኩኝ—ጥሩ አድርጌ ጠጣሁ

ከሸነ ፡

ተከሸና መጣ—ተዋውቦ መጣ
ከሸነ ያል ወጥ—በጣም እንዲጣፍጥ ሆኖ የተሠራ ወጥ

ከሸፈ ፡

ነገሩ ከሸፈ—ግቡን ሳይመታ ቀረ
ነገራችሁ ለምን እንደ ከሸፈ እስኪ ንገረኝ?
ለከሸፈ—አናጠበ ፤ አበላሸ ፤ አሰናከለ
አቅጣቸንን ያከሸፈብን ያ መናጢ ሰው ነው

ከበላለ ፡

ለደኑን ከብላለ ከብላለ ለደረገ—ግራና ቀኝ አየ (በፍርሃት ፡ በግላዝን)
ልጁ ዐይኑን ከብላለ ከብላለ ሲያደርግ አይቼ የራብው መሆኑን በላ
ወቅሁ የሚበላው ሰጠሁት

ከበረ ፡

ከበርና ገሰሰ—ልጅ እንደሰ በግብረ ሥጋ ዐወቀ
የዱር ከበር—አዝመራ

ከበሮ ፡

ከበር ሆድ—ሆዱ የተቀዘረ

ከበበ ፡

ከቢ ሰረው—ደባ ጥለበት

ከበደ ፡

ለለይን የሚከብድ ሰው—ግርማ ጥገስ ያለው ሰው
ለለፍ የሚከብድ ነገር—ቢናገሩት የሚያሳፍር
እኔ እንዲህ ያለውን ለአፍ የሚከብድ ነገር አልናገርም

ለጆር የሚከብድ ነገር—ሲሰሙት የሚቀፍ
እባክህ ትናንት ለጆር የሚከብድ ነገር ሰምቼ በጣም አዝኛለሁ

ራስ ከባድ—ገምናና
ራሴን ከዘዶኛል—ራሴን ያመኛል
ሰማይ ከበደ—ሲዘንብ ፈለገ
ቀተረ ከባድ—ግርማ ያለው
ቀኑ ከበደ—ወረገ
የሃራ ቀን ከብደል ፤ ሳይዘንብ አይቀርም

ነገሩ ከበደ—ፍችው ጠፋ
ምንው የናንተ ነገር እየከበደ ሌደ? መፍትሔ ፈልጉለት እንጂ
ነገር የሚይከብደው—ግድ የሌለው
ነገር የማይከብደው ሰው ቢኖር አበራ ነው ፤ ደንታቢስ ሰው
እገረ ከባድ—ዝሆኔ በሽታ የያዘው
ከባድ መሬት—ጥቁር አረር
ከባድ ነገር—በተላሉ የማይፈታ ነገር
ከባድ ወጪ—ብዙ ወጪ
ባሁኑ ጊዜ ወደ ውጭ አገር መሔድ ከባድ ወጪን ያስከትላል

ከባድ ጥያቄ—አስቸጋሪ ጥያቄ
ከባድ ፈተና—አዋኪ ፈተና
ከብረላች—አርግዛለች ፤ ልትወልድ ደርሳለች (ለላም ወዘተ.)
ከብደት ሰጠ—በጥምና ተመለከተ
ለጉዳዩ ከብደት ሰጥታታል ፤ በወግ ተመልከታታል
ከብደት የለለው ነገር—ቁም ነገር የሌለው
የከበደ ሰው—ትልቅ ሰው ፤ የሚታረር ሰው
የወለደች የከበደች—የተደላደለች ፤ ከህይወት ምንም ያልጉደለባት
ፊት ከባድ—የማይጠፋው ፤ ፈገግ የማይል
እዚያ ፊት ከባድ ሰው ፊት መብላት እንዴት ያስጠላል

ከተማ ፡

ከተማ ቀመሰ—የከተማን ኑር የሚያውቅ

ከተተ ፡

ነገራችን ለከተተ—አልፏል
ነገሪን ከተተው—የልቤን ብሶት ደበቀው
ከተተ ሠረዌት—ለዘመኛ ተዘጋጅ
የከተ ልብስ—የቡድን ልብስ
የከተ—ድብቅ ፤ ውጭ የማይወጣ
ከመቼ ወዲህ ነው የከተ የሆነሽው? ወደ ውጭ የግትወጪው ፤ የምትደ
በቂው
ጸያፋን ከተተ—ነውሩን ሰወረ

ከቸለ :

ከቸለ—ለዛ መጥጧ ሰው

ከቸ :

ከቸ ለለ—በፍጥነት ደረሰ ስተፍ አለ

ከቸ ለደረገ—በፍጥነት አመጣ

ከነበለ :

እኔን ከነበለ ያድርገኝ—ያንተን ሞት ለኔ ይሰጠኝ

ከነበለ—ጠጣ

ስንት ጋን ነው እናንተ ቤት ትናንት የተከነበለው ስተጠጣው

ከነበለ ለለ—ሞት

ከነባላ—ደፋ ደፋ ባይ

ከነቸረ :

ተከንቸር ለደረ—እሴት ቤት አደረ (ጉጃም)

ከንቸር ያለ ንግግር—ደረት ንግግር

ያከንቸርህ—መት

ጠመን ተከንቸር ዋለ—ምግብ ሳይበላ ዋለ

ከነከነ :

ጉዳዩ ከከነኝ—እጅግ አሳሰበኝ

ያጉዳይ እስካሁን ሲከነከነኝ ይኖራል

ከነጻ :

መከናጃ ቦታ—መሰናከሪያ ቦታ

ቀኝ ክንድ—በጣም የቅርብ አጋኾ

ለከናጃኝ—አላካኝ

ከንዱን ተንተራሰ—አረፈ ስሞት

ከንዱን ባልንተራስ አገራን አሳልፈ ለግንም አልሰጥም ስወይወት ሳያልፍ

እጅግ አተከናጃ—ከመጠንህ አትልፍ

ከንደ ሊባ—አስበልጦ የሚሰፍር (የሚከነጻ)

ከንደ—ረዳቱ : ወንድሜ

ከንድህን ለሳየው—ምታው

የነፍስ ዋጋ በአጠፊታ ከነጻ—ሁለት እጅ አድርጎ ክፈለ

ከነፈ :

ለሞራ ከንፍ—ሰተላ ቤት

ለከነፈ—አዋክበ

ለከነፈ—አቻቦላ

ከንፋን ጣለ—በጣም አዘነ

ከንፈር :

መታፈር በከንፈር—ተጠንቅቆ መናገር

ከንፈረ ስስ—ነገረኝ

ከንፈረን ነበለ—ዛት

ውብሽት አንድ ቀን ተሳስቼ ክፉ ስለ ተናገርኩት ከንፈሩን እንደ ነከል

ብኝ አለ

ከንፈሩን ለሞጠሞ—ነገር ከጀለው

ከንፈሩን ለሾለ—ስድብ ከጀለው

ገና ምንም ሳትናገራት ከንፈሯን ማሾል ትጀምራለች

ከንፈር ለከንፈር—አፍ ለአፍ

ከንፈር ለከንፈር ገጥመው ያወራሉ ስላጣም ተቀራርበው

ከንፈር ወዳጅ—የሴት ወዳጅ

ከካ :

መጠጠን ከካው—በብዛት ጠጣው

የትናንትናውን ጠጅ ደህና አድርገን ከካነው

በዱላ ከካው—አናቲን በዱላ መታው

ከካም—ጭቅታም : ልክስከስ

ከደነ :

ተከድኖ ይብሰል—ይዋል ይደር (ለነገር : ለጉዳይ)

ለደነ ከደነ—ወፈነ

አይኑን ከድኖ የሰውጭን ንግግር በጥም ይሰማ ነበር

ለፍህን ከደነ—አፍህን ያለቦታው አትከፈት ስሞ በል

ከደነ ለድርገተ—እያረፍን እንብላ

ከደነ የለሽ—ለከት የለሽ

ከጻ :

ልቡ ከዳው—ፈራ

ምድር ከዳው—ወደቀ

ለውነቱ ከዳው—ተዳከመ

80 ዓመት ስለሆነው ሰውነቱ እየከዳው ሔደል

ቸሉታው ከዳው—ተደናገረው ስለያያህልህ አለው

እኔን ይከዳኝ—እኔን ባንተ ፋንታ

ገልበቱ ከዳው—ሰውነቱ ደከመ

ጉልበቱ እየከዳኝ ከሔደ ብዙ ጊዜ ሆኖታል

ከፈለ :

ልጅ ከላባቱ ጉልበት ይከፈላል —ይፀነሳል
 መከፈያ—ሽንት መሸኝ
 ሰበሱ ክፍሉናል—መሬት ጥሩ ይዟል
 ሽንቱን ከፈለ—ሽንቱን በእያ ላይ ሸና
 በየክፍሉ—በየወገኑ
 ብድር ከፈለ—አጸፋውን መለሰ
 ብድረን ሳልከፍል የምቀር አይምሳልህ
 አክፈለ—አንድ ሁለት ወይንም ሦስት ቀን ጠሙን አድር ጥለ
 ክፍሉ ነው—አጣጭ ነው
 የክፈል ክፈል ያለህ !—እኔ በዳ ተገተተ

ከፈተ :

ልቡን ከፈተለት—ምስጢሩን ነገረው
 መካሪቻ ያለው—ተዘጊና ተካፋች
 ቢከፍቱ ተልባ—እርባና ቢስ ውስጡ ባይ
 አካፋች—የበር ግማሽ
 አካፍቻው—አናፍሸው
 ለፍ ለተካፈቱ—አትሰዳደቡ
 ወስፋቱ ተከፈተ—መብላት አማረው
 ወስፋቱ ሁልጊዜ ክፍት ስለሆነ ምግብ ከልክሉኝ አያውቅም
 ክፍታፍ—ጥኝ ሰው ፡ ነሁላ ፡ ዝምባም
 ክፍት—ተሰትራ ያልተቀመጠች ሴት ፡ ዘልዛላ ፡ ዝርከርከ

ከፈከፈ :

በልዩ ሽልማት ከፈከፈው—አስጊጠው

ከፋ :

ለከፋቱ—ሰተንኮሉ
 ምን ከፋኝ—እስማማለሁ
 ለከፋፋ—አጥላላ
 እኔ ክፋ?—እንዴት በደለኛ ታደርገኛለህ?
 እኔን ይከፋኝ—አዝንልሀለሁ
 ክፋ ልማድ—አጥል ልማድ
 ሲጃራ ማጠስ እንደ ክፋ ልማድ ይቁጠራል?
 ክፋ መንፈስ—ሰይጣን
 ክፋ ሳል—አልነቀል የሚል ሳል ፡ የሳምባ ነቀርሳ
 ክፋ ቀን—የቀጠና ዘመን ፡ የእልቂት ዘመን
 ክፋ ቁስል—የቆሳ ቁስል
 ክፋ ባለፉ—ተበድሮ የማይመልስ
 ክፋ ውሻ—ተናካሽ ውሻ

ከፋና በን—መጥፎና ደግ
 ክፋ ለመል—መጥፎ ጠባይ
 ክፋ ለሳቢ—ቅን የማያስብ
 ክፋኛ እርቦኛል—በጣም ርቦኛል
 ራቱን ለከፋ—አቀጧመ

ኩምችች :

ኩምችች ለለ—እፍር አለ
 የተናገረውን ሳስተባብልበት ጊዜ ኩምችች ብሎ ቀረ

ኩክ :

ኩክም—እድፋም
 ኩክ ማወራ—አሳባቂ

ኩታ :

ኩታ ገጠም—ጎን ለጎን
 መሬታችን ኩታ ገጠም ነው

ኩየት :

በኩየት የፈለሰ—በርግጥ የሚመስል

ኩፍ :

ኩፍ ለለ—1. አዘነ ፡ አኮረፈ
 በቅንሽ ነገር ኩፍ ይላል ፤ ይቀየማል
 —2 ተጀነነ
 ኩፍ ኩፍ ለለ—አኮራረፈ

ካሳ :

መሪቱ ክሶታል—ጥሩ ሰብል ይዞላታል
 ካሳ ቀረጠ—ወሰነ

ካራ :

የገራ ካራ—አመለ መጥፎ ሰው

ካበ :

በምስጋና ካበው—ከፍ አድርጎ አመሰግነው
 ያ አዝማሪ ጥላሁንን በምስጋና ሲከበው አመሸ

ተካቡ—እርስ በርሳቸው ተመሰጋጉ
ደረቅ ካብ—ደንጋዩ በደንጋይ ላይ የተካበ (ያለሲግንተ)
ካቢ—እመሰጋኝ

ካብ ካብ ለደረገው—1. በገደለ ጥልቀ ተናገረለት
—2. እጅግ አስመስገነው

ከቦ መናድ—መርቶ ግናረስ
የአንባይ ካብ—ቶሎ ረራሽ
ሥራህ የአንባይ ካብ እንዳይሆንብህ ተጠንቅቀህ ሥራው

የካብ አባብ—ጥላጫ : የማይያዝ
ጥሪ ካብ—እርስ በርሱ የተካባ

ካኔ :

በጭዋው ተከናዘታል—ጥሩ አድርጎ ያውቀዋል

ክር :

ለከፋ ተናገረ—ለእውነቱ ተናገረ
ከክረ ነፍ—እንግዳ ጥት (ለደር)
ክፋን (ማተቡን) የሰጠሰ—ሃይማኖቱን የከፋ
ክርና መርራ—በጣም የተሰማመ : ስምም
ባልና ሚስቱ ክርና መርራ ናቸው ፤ የተሰማመ
የክፋን ልራ—የአሰበውን አደረገ

ክትክታ :

ከተክታ ነቃይ—ባላገር

ክች :

ክች ለለ—ደንገጠ

ክው :

ክዋ ቢስ—መጥር ጥላቢስ
ክው ልለ—ደንገጠ

ኮለል :

ኮልል ለደረገ—ከፈለ : አፈሰሰ

ኮመጠጠ :

ኮምጣጣው—የማይበገረው

ኮራ :

የኮራ ዓለ—ወፈር ያለ ዓለ

ኮሶ :

ኮሶ ስንብት—የኮሶ መድኃኒት ለጠጣ ሰው ከወዳጅ የሚዘጋጅ ምግብ
ኮሶ ተጋደደኝ—ግዴታ መጣብኝ
ኮሶ ተጣባኝ—ኮሶ ታየኝ
ኮሶ ታየው—ኮሶ ተጣባው
ኮሶኛ—ኮሶ የጠጣ ሰው
ኮሶ አስደገጠኝ—ሰውነቴን ሰቀጠጠኝ
ኮሶ ለፍ—አፋ የሚከረፋ
ኮሶ ያገባው—የከፋው
ኮሶ ያገባው መስጊል
ኮሶ ረተ—የጨረገው : የማይጠዳው
የኮሶ ማገስተ—ብዙ የሚርብበት ጊዜ
የኮሶ ረተ—የሚመኙት ምግብ

ኮተኮተ :

ከተኮተው ያሳደገት ልጅ—አስተምረው በወግ ያሳደጉት ልጅ

ኮቴ :

ኮቴ ቢስ—ቀትረ ቀላል
ኮቴው የማይሰማ—1. ዝምተኛ
—2. መምጣቱም መሄዱም የማይሰማ
ኮቴውን ተከትሎ ለገኘው—ተጠያይቆ የደረሰበትን አገኘው
ኮቴውን ሰበረው—እግሩን ሰበረው
ኮቴውን ተመቷል—ቅስመ ተሰብሯል
ኮቴውን ተመቷል ፤ ሁለተኛ ድርሻ አይልም
ኮቴውን ነው ያገኘው—በልቱን ነው ያገኘው
የኮቴ—በእግር የሚከፈል ገንዘብ

ኮነነ :

ለስኮናኝ—እሳዛኝ
ለትኮነን—ከፋ ነገር አትናገር (ሳታውቅ)
ኮነነ በምድር ነው—መከራ በመሬት አለ
ኮነነ ገባ—ጋጢአት ሰራ

ኮከብ ፡

ኮከብ ነጠላ—እድለ ቢስ
ኮከባቸው ገጠመ—ተፋቀሩ ፤ ተዋደዱ
ኮከብ ሠራተኛ—በጣም ትጉ ሠራተኛ
ኮከብ ቆጣሪ—ጠንቋይ
ኮከብ ተዋናይ—ዋና ተዋናይ

ኳለ ፡

ባለኩል—ቆንጆ
ኩል የመሰለ ውሃ—የጠራ ውሃ
ተኳኩላ ቀረበች—ራሷን አላምራ
የተኳለ የተዳረ—ወግ ማረግ የደረሰው

ኩሰኩሰ ፡

የሚኩሰኩስ ባህርይ አለው—ለሰው የማይመች

ኩነን ፡

ለታስኩነነኝ—አጉል አታናግረኝ ፤ የማላውቀውን

ኳስ ፡

ኳስ ሚዳ—የኳስ መጫወቻ ሚዳ
ኳስ ራስ—ድቡልቡል ራስ
ኳስ አበደች—በኳስ ድብድብ ተጀመረ
የመረብ ኳስ—መረብ እያዘለሉ የሚጫወቱት ኳስ
የቀርጫት ኳስ—በጉንጉን ክር ውስጥ እያገቡ የሚጫወቱት ኳስ
የእገር ኳስ—በእገር እየመቱ የሚጫወቱት ኳስ
የኳስ ዳኛ—ኳስ አጫዋች

ኳኳቲ ፡

ኳኳቲያም—ቅሪቅምቧም